

BROCHURES

Nº. 3314

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0850 4158

R A P P O R T

VAN DEN

GOUVERNEUR VAN SURINAME,

OMTRENT DE

ONTWORPEN NEDERLANDSCHE WEST-INDISCHE
ONTGINNING- EN HANDEL-MAATSCHAPPIJ,

MET DE

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

'S GRAVENHAGE,
A. BELINFANTE.

1858.

Boekdrukkerij GEBROEDERS BELINFANTE,
's Gravenhage.

VOORWOORD.

Het is geene eenzijdige oplossing van het West-Indische vraagstuk, geene bedekte bestendiging van de slavernij; het is een goed afgerond geheel, — eene, geleidelijke herschepping der zedelijke en stoffelijke toestand van Suriname met zich voerende, doordachte onderneming, die bij deze aan de publieke beoordeeling wordt onderworpen.

Wat ontbreekt aan den zoo vruchtbaren bodem van Suriname? Kapitaal: de ontworpen onderneming zal het er voor bijeenbrengen en beschikbaar stellen; nijvere handen: zij zal er die heen voeren; aanwending van de vooruitgang van den nieuweren tijd in landbouw-aanleg, in landbouw-scheikunde, in werktuigkunde: zij zal er zich op toeleggen zooveel dat eenigzins mogelijk zij; hospitalen, scholen, kerken: deze zullen er door de onderneming worden opgericht; beschaving, veredeling: zij zal er die in ruime mate opwekken en verspreiden.

Evenwel de Gouverneur van Suriname ontraadde der Rege-

ring het tot stand komen dezer onderneming te bevorderen.

De Landvoogd omvatte het plan niet; welligt ook werd zijn blik ondervangen door lokalen invloed. Zooveel is zeker, dat zijn Rapport — in zoo verre het door den onlangs afgetreden Minister van Kolonien is medegedeeld geworden — zoo buitengewoon oppervlakkig is, als ware van het ontwerp slechts vlugtig kennis genomen en het lezen der toelichtende memorie schier onnoodig geacht.

Desniettemin heeft zich de afgetreden Minister van Kolonien met het uitgedrukte gevoelen van den Gouverneur vereenigd.

Het ware nutteloos daaromtrent thans iets in het midden te brengen: tot het privaat leven teruggekeerd, zij, hetgeen dien staatsdienaar gedaan en niet gedaan heeft, buiten alle beschouwing gelaten.

Het tegenwoordige hoofd van het Departement van Kolonien is steeds in veelvuldige aanraking geweest met al wat nijverheid, handel en scheepvaart betreft: hij dus moge bedenkingen hebben ten opzichte van eenig onderdeel der ontworpen onderneming, er zou aan zijn staats-beleid worden te kort gedaan, als er niet op werd gerekend bij hem de medewerking te zullen ontmoeten, noodig om zulk eene onderneming tot stand te brengen.

Besluit hij daartoe, dan zal niet enkel de slavernij in Suriname weldra hebben opgehouden te bestaan, maar dan

zullen de slaven tevens onmiddellijk in het genot treden van volkomen burger-regtelijke vrijheid en de orde er verzekerd zijn, -- de tegenwoordige productie er behouden blijven, ja ras toenemen. Hoe waar, immers, het ook zij, dat enkel het volle genot der vrijheid, de slaven er toe zal kunnen opleiden om zich als vrije lieden te gedragen; niet minder waar is het, dat zulk eene onbeschaafde menigte als de tegenwoordige slaven-magten, niet eensklaps, te midden eener betrekkelijk weinig talrijke maatschappij van vrije lieden, van den band der slavernij kan worden ontheven, zonder dat daaruit velerlei schromelijke botsingen en verloop van productie zullen ontstaan. Ziedaar de keerzijde van het vraagstuk der emancipatie, welke niet is te vermijden dan door groote toevoer en wel overlegde vestiging van emigranten te gelijkertijd dat de emancipatie plaats grijpt; op de wijze als de ontworpen onderneming voornemens is te doen. Die toevoer en vestiging laten zich niet verwachten als dat enkel aan afzonderlijke krachten mogt worden overgelaten; ook niet als de belanghebbenden zich tijdelijk daartoe mogten verstaan, onder medewerking van de Regering. Neen, dat kan enkel geschieden als zich eene omvangrijke, duurzame vereeniging van kapitalen daarop toelegt, welke op breede schaal, naar vaste regels, met éénheid handelt en ... aan de immigranten eene goede toekomst kan openen en voorbereiden.

Beknopt zamengevat komt het voorstel aan het Departement van Kolonien gedaan, hierop neêr: om, in overleg met

de Regering, volgens bepalingen op te nemen in een met haar — onder nadere goedkeuring der Wetgevende Magt — aan te gaan contract, eene naamlooze maatschappij op te rigten, te beschikken hebbende over een kapitaal van 50 millioen gulden; welke maatschappij, eenerzijds, voor hare rekening zou nemen de kwijting der vergoeding aan de eigenaren toe te kennen wegens het emanciperen der slaven in Ned. Guyana, in geval de Regering mogt kunnen besluiten de emancipatie te doen plaats grijpen bij wege van onteigening ten algemeenen nutte met inbegrip der plantaadjen; anderdeels, zich zou verbinden, onder inachtneming van al hetgeen door ervaring en wetenschap als voorbereidende maatregelen wordt aanbevolen, in overleg met de Regering, volgens bepalingen op te nemen in het met haar aan te gaan contract, eene nieuwe grootendeels tropische bevolking naar Suriname over te voeren en aldaar te vestigen, ten einde, nevens de vrij te maken slaven-bevolking aangewend te worden tot ontginning van den grond en alzoo tot leerend voorbeeld te strekken van de aldaar thans aanwezige arbeidende bevolking en tot groote uitbreiding der voortbrenging van stapel-producten: suiker, koffij, tabak, cacao; zoo mede van potasch, gommen, oliën, enz. Aanvankelijk zou deze aanwending geschieden voor rekening van de maatschappij, maar langzamerhand zou het grondbezit met den aankleve daarvan, overeenkomstig bepalingen op te nemen in het contract met de Regering te sluiten, moeten overgaan in handen

van de zich daartoe aanmeldende nijveren uit de bevolking, zoo mede van Europeanen, Nederlanders en anderen, die genegen mogten worden van de maatschappij in ontginning zijnde velden over te nemen; zoodat de maatschappij ten slotte enkel handels-ligchaam zal worden en blijven.

Al wat de Regering ten nutte van eenig openbaar belang zal beschouwen voorziening te eischen — ook dat de onderneming geen monopoliserend ligchaam worde — zal op haar verlangen in het met haar aan te gaan contract worden opgenomen, en bragt het onderzoek der Vertegenwoordiging aan het licht, dat eenig openbaar belang de aandacht ontgaan of niet toereikend gewaarborgd ware, ras zou daarin bij nadere overeenkomst kunnen worden voorzien. — Terwijl dus het ten uitvoer brengen der emancipatie zou geschieden door de ontworpen onderneming, zou het leidende beginsel, waarnaar de emancipatie plaats zou grijpen, met der daad uitgaan van de Regering en aan de overweging der Vertegenwoordiging voorbehouden blijven.

Tusschen het tweede en het eerste ontwerp, dat aan den afgetreden minister werd ingediend, is met betrekking tot een zeer voornaam gedeelte een aanmerkelijk onderscheid.

Bij het eerste aanzoek is een der groote punten van uitgang: onteigening der plantaadjen, ten behoeve der ontworpen onderneming; waartegen deze zou dragen de kosten der

vergoeding, wegens de afschaffing der slavernij aan de slaven-eigenaren toe te kennen.

Afdloende bezwaren daartegen, hetzij van zedelijken, hetzij van stoffelijken aard, schijnen niet te bestaan noch met betrekking tot de tegenwoordige grondeigenaren, noch met betrekking der van den band der slavernij te bevrijden negers.

*Eensdeels toch is de waarde van den grond begrepen in de waarde van de slavenmagt op den grond aanwezig: die waarde zou den eigenaren worden uitgekeerd; anderdeels, zou het den onteigenden geheel vrijstaan deel te nemen in de onderneming, hunne bekwaamheid aan de onderneming toe te wijden; ten derde, is het voortzetten der exploitatie door de tegenwoordige eigenaren met den arbeid der van slavernij ontslagen tegenwoordige slavenmagten, als vrije daglooners, onmogelijk te achten; zoo als ook word toegestemd door ervaren mannen uit het midden der plantaadje-eigenaren; vide het advies der bekende Staats-commissie, onder voorzitting van den Heer J. C. BAUD, tot welker meerderheid behoorden de Heeren BOSCH REITZ en FIERS SMEDING; zoo mede de verklaringen door den Heer ROUX en den Heer GULCHER — die beiden vele jaren in Suriname waren — voor die Staats-commissie afgelegd *).*

In het belang der van den band der slavernij te bevrijden

**) Verklaring van den heer ROUX; antwoord op vragen: 39 en 40; verklaring van den heer GULCHER; antwoord op vraag: 31.*

*negers ware gewis niets heilzamer dan de verlangde grond-
onteigening. Welke dadelijke of toekomstige lotsverbetering
zal het deel dezer lieden zijn, als hunnen toestand van sla-
vernij wordt opgelost in die van daglooners ten dienste der
verschillende plantaadje-eigenaren? Dadelijke: geenerlei; in
de toekomst: zeer weinig. — Daarentegen zullen deze onge-
lukkigen onmiddellijk in een beteren toestand geraken,
zullen zij terstond een ruim veld erlangen tot gestadige ver-
betering van hun lot, als bij de afschaffing hunner slavernij
al de plantaadjen in ééne hand overgegaan; wel te ver-
staan, onder de aangebodene en andere met de Regering,
onder nadere goedkeuring der Wetgevende Magt, overeen te
komen voorwaarden. Dan, immers, wordt onmiddellijk iedere
bevrijde plantaadje-bevolking omringd door talrijke, meer
beschaafde, meer zedelijke, meer bedreven, meer arbeidzame
emigranten-gezinnen; ja, als het ware daarin opgelost. Dan
erlangt ieder van slavernij bevrijd gezin onmiddellijk afzon-
derlijk huis en hof en vee. Dan verwerft een ieder hunner
voorlichting hoe zich in zijn nieuwen toestand te gedragen
van de emigranten-gezinnen, die om hun heen gevestigd worden.
Dan verkrijgen allen uitzigt, om zelf grondeigenaar te worden,
en zullen de middelen om daartoe te geraken ruim voorhanden
zijn. In één woord: geheel het maatschappelijk verkeer en
vertier zal dan dadelijk aanvangen zich te hervormen en
gestadige verbetering ondervinden.*

Evenwel is bij het tweede aanzoek afgezien van het verlangen, dat tot onteigening van de plantaadjen ten behoeve der ontworpen onderneming, moge overgegaan worden.

De afgetreden Minister van Kolonien meende dit verlangen volstrekt niet in overweging te moeten nemen. Hij dacht dat Staats-tusschenkomst bij huur en verhuur tusschen de plantaadje-eigenaren en de van slavernij bevrijde plantaadje-magten, gepaard aan van Staats-wege te scheppen negergemeenten en neger-gilden de gewenschte lots-verbetering der negers zou kunnen voorbereiden en tot volkomenheid brengen.

Van des Staats tusschenkomst, ten behoeve der negers, stelde de afgetreden Minister zich zulke goede uitkomsten voor, dat hij van geene algemeene onteigening der plantaadjen, met de vruchten die daaruit voor de negers moesten voortvloeijen, wilde hooren.

Het is daaraan toe te schrijven, dat deze onteigening uit het tweede aanzoek is geligt geworden. Bij dat tweede aanzoek zijn de nu bewerkt wordende plantaadjen, zoo mede de nu aanwezige plantaadje-bevolking, met uitzondering van de gouvernements-plantaadje Catharina Sophia en de zich daarop bevindende negers, geheel van de ontworpen onderneming los gemaakt. Naar dat aanzoek zou, nevens de gouvernements-plantaadjen Catharina-Sophia, enkel verlaten plantaadjen en woeste grond aan de onderneming toegekend worden; zal de onderneming zich enkel hebben te beijveren de negers dezer

plantaadje aan zich te verbinden. Voor de onderneming is dat, wat de vermoedelijke geldelijke uitkomst betreft, van ondergeschikt belang; of dit het ook zij voor den Staat, hetzij uit een bloot geldelijk oogpunt, hetzij als vermoedelijk zedelijke uitkomst der met 's lands geld te bekostigen emancipatie, zij hier in het midden gelaten.

De volgende bladen bevatten de mededeeling van de tot 19 Maart jl. ter dezer zake met het Departement van Kolonien gewisselde stukken; zijnde het ontwerp, gelijk het werd ingediend en de daarbij gevoegde toelichting, reeds voorleden jaar gedrukt geworden en thans insgelijks verkrijgbaar gesteld bij alle groote boekhandelaren.

Moge de kennisneming van deze bescheiden, na onpartijdig en welwillend onderzoek, velen aansporen om, door woord en daad, zich te scharen onder de voorstanders eener onderneming die, op breede grondslagen rustende, goede vruchten belooft; vruchten, niet alleen voor de toekomst der Surinaamsche neger-bevolking en de stoffelijke ontwikkeling van deze door de natuur zoo rijk bedeelde kolonie, maar ook voor de eigen welvaart, voor de nijverheid, voor den handel en de scheepvaart van Nederland. Welk een verschiets zou eene Maatschappij, als de ontworpen, niet openen aan het vertier van de voortbrengselen onzer nijverheid in Suriname, welke toeneming zouden onze handel en scheepvaart niet deel-

achtig worden? Of is het te veel gezegd, dat eene dergelijke onderneming, in staat de katoen-productie op groote schaal in het leven te roepen, hier te lande zelfs de katoen-markt zou kunnen vestigen en dat zij, door zulke middelen de belangen van het lang verwaarloosde Suriname met die van Nederland te zamen bindende, tevens aan den bloei van het moederland zou dienstbaar zijn terwijl door hare vermogende werking de zedelijke schuld aan de kolonie werd voldaan en Suriname, verlost van den vloek der slavernij, tot de beschaving opgevoerd waarvoor het vatbaar is.

Doch elke doortastende hervorming, hoe voorzigtig aangelegd, door welke blijkbare voordeelen aangetreken, vindt bij bestaande en bedreigd wordende, of zich bedreigd achtende particuliere belangen tegenwerking en bestrijding. Tegenwerking en bestrijding, die hier openlijk, daar bedektelijk, van den eenen kant met cordaatheid, van den anderen door zijdelingsche wegen zich laat gelden en wier invloed, ook bij de Regering, alleen te overwinnen is door den krachtigen steun der openbare meening. Op deze wordt derhalve door de mededeeling der hier gegeven stukken een beroep gedaan. Ieder, wien zij onder de oogen komen, en die het wel met Suriname en het vaderland meent, drage het zijne bij om zoodanige openbare meening te vestigen.

's GRAVENHAGE, 24 April 1858.

VAN VLIET.

De Minister van Kolonien,

Gelezen hebbende eene missive van den Gouverneur der kolonie *Suriname*, dd. 14 Augustus ll., N^o. $\frac{1643}{235}$, geschreven naar aanleiding der dezerzijdsche missive van den 23sten Januarij te voren, L^a. B, N^o. $\frac{46}{8}$ (den 8sten Mei daaraanvolgende te *Paramaribo* ontvangen), waarbij hij wordt uitgenoodigd, om te dienen van consideratien en advies, ter zake van eene hier te lande ontworpen *Nederlandsche West-Indische Ontginning- en Handel-Maatschappij*, *) adviserende de Gouverneur — met referte aan eene bij zijn onderwerpelijk schrijven overgelegde Nota, waarin de redenen ontwikkeld

*) Het ontwerp, met toelichtende memorie, werd gedrukt en in groote getale rondgedeeld. Thans is het, door den uitgever MARTINUS NYHOFF, bij alio groote boekhandelaren in het Rijk verkrijgbaar gesteld. — Op bl. 35 er van is eene onnaauwkeurigheid ingeslopen. In regel 20 staat: **aankopen de slaven te Suriname, met de plantaadjen waarop dese zich bevinden. Met den dag van den aankoop der slaven zijn dese vrij, behoudens** enz.; moet zijn: **aankopen de plantaadjen te Suriname, met de slaven die zich daarop thans bevinden. Met den dag van den aankoop der plantaadjen zijn de slaven vrij, behoudens** enz.

zijn, waarom het bedoelde plan, naar zijn gevoelen, onaannemelijk en onuitvoerlijk moet worden geacht — tot onbepaalde afwijzing van der adressanten verzoek om ondersteuning op den voorgeschreven voet.

Herlezende etc. [?]

Heeft goedgevonden:

Aan de adressanten, onder mededeeling van een afschrift van den hoofdzakelijken inhoud der hierboven bedoelde Nota van den Gouverneur van *Suriname*, te kennen te geven, dat: aangezien hun onderwerpelijk plan onaannemelijk en onuitvoerlijk geacht wordt, te dier zake met hen in geen overleg kan getreden worden.

's GRAVENHAGE, den 16^{den} October 1857.

De Minister voornoemd,
(was get.) MIJER.

NOTA VAN DEN GOUVERNEUR VAN SURINAME.
(*Bijlage tot de beschikking van het Departement van Kolonien, van 16 October 1857*).

Het doel der Maatschappij wordt gezegd te zijn:

Eene nieuwe grootendeels tropische bevolking naar *Suriname* over te voeren en aldaar te vestigen, ten einde aangewend te worden tot ontginning van den grond; alzoo tot leerend voorbeeld te strekken van de thans daar aanwezige arbeidende bevolking en tot groote uitbreiding der voortbrenging van *suiker, koffij, katoen, cacao*, zoo mede van *potasch, olien* enz.

Aanvankelijk zal deze aanwending geschieden voor rekening der Maatschappij, maar langzamerhand zal het grondbezit, met de aankleve daarvan, overeenkomstig de bepalingen van het contract met de Regering, moeten overgaan in handen van zich daartoe anmeldende nijveren uit de bevolking, zoo mede van Europeanen, Nederlanders en anderen, die genegen zullen worden, in ontginning zijnde velden van de Maatschappij over te nemen; zoodat de Maatschappij *ten slotte* enkel handelsligchaam zal worden.

De adressanten vragen daartoe:

1°. Toekenning van den vollen eigendom:

a. Van alle verlatene plantages, krachtens onteigeningswet op eenige andere (?) bestaanbaar te achten wijze;

b. Alsmede van 500 vierkante geographische mijlen woesten grond en bosschen, ter keuze van de Maatschappij.

2°. Vrijdom van alle belasting en alle uitgaand regt voor geheel den tijd, waarvoor de Maatschappij zal worden aangegaan (dat is: *provisioneel* 30 jaren), behoudens de bevoegdheid der Regering tot het opleggen van een matig hoofdgeld, individueel door een ieder te betalen.

3°. Toezegging van aanstelling en bezoldiging in het middenpunt van iedere *zamentrekking* (?) van bevolking: van een Plaatselijk hoofd, een gegradueerd Vrederegter, een geëxamineerd Onderwijzer, een Doctor in de genees-, heel- en verloskunde en van het ondergeschikt personeel.

4°. Waarborg van 5 pct. rente 'sjaars over een kapitaal van 25 millioen gulden, gedurende den tijd waarvoor de Maatschappij wordt aangegaan (30 jaren), hetzij bij wet, hetzij bij eenige andere (?) voldoende te achten wijze.

Hiertegen zouden de adressanten genegen zijn zich te verbinden tot oprigting der Maatschappij, te beschikken hebbende over 50 millioen gulden (50,000 aandeelen à f1000), op zich nemende al wat in hun aanzoek, dd. 30 Sept. en 1 Oct. 1856, is ontvouwd, behalve hetgeen daarin *dadelijk* betrekking heeft tot de slavenbevolking; 30,000 landverhuizers zullen er worden aangevoerd.

De Maatschappij, met haar kantoor te *Amsterdam*, zal bestuurd worden (*door wien* blijkt uit de ontvangen stukken niet) in overleg met eenen *Raad van Beheer*, ten getale van 18 vennoten.

„De waarborging der rente slechts gevraagd als een feitelijk blijk, dat de Staat vertrouwen stelt in de onderneming, „zoo mede opregt gezind is het wel slagen er van te bevorderen — zouden de adressanten hoegenaamd niet verzoecken, ware meer algemeen bekend de uitnemende vatbaarheid van *Suriname* voor uitgebreide ontginning.

„De waarborging van 5 pct. rente (§ 16 der toelichtende „nota), welke den Staat ten hoogste zal te staan komen op „f450,000 in het geheel, is wezenlijk zeer matig. Thans kunnen

„aan alle beurzen tonnen gouds solide belegd worden tegen $\frac{1}{2}$ pct. 'smaands, terwijl Fransche spoorweg-maatschappijen „8, 9 en 10 pct. opleveren.”

Maar hoe kunnen de adressanten dan verwachten hunne millioenen bijeen te krijgen tegen slechts 5 pct.? Op hunne toezegging (zie exposé) van uitkeering *uit de winsten* van evengemelde 5 pct., en van nog 15 pct (behalve 10 pct. voor de reserve-kas) uit de *meerdere* winsten?!

De *soliditeit* ondertusschen van beleggingen aan vreemde beurzen tegen 6, 8, 9 en 10 pct. is bezwaarlijk gaaf aan te nemen bij den stand van de Nederlandsche effecten, die niet meer dan nabij of naauwelijks 4 pct. rente geven. En wat de *ruime winsten* betreft, waarop de adressanten rekenen hiervan straks meer.

Al dadelijk wordt men getroffen door den eisch van de adressanten van den *vollen eigendom*, behalve van *alle verlatene plantaadjes*, van nog 500 *vierkante geographische mijlen woesten grond en bosschen, ter keuze van de Maatschappij*; — dat is (Conf. van SJPENSTEIJN's werk, bl. 54) *een vijfde* van de *geheele* meerendeels onbekende uitgestrektheid van Nederl. Guyana en *vijf zevende* gedeelte van „de grootste oppervlakte, waarop het eenigzins bekende of bezochte gedeelte moet gesteld worden.”

Aan de onderneming van KREGLINGER en KAPPLER werden slechts twee vierkante geographische mijlen gegund. De adressanten vragen 250 maal zooveel, buiten en behalve *al* de verlatene plantaadjes.

Wat zou de Staat meer op te offeren hebben?

1°. een jaarlijksch subsidie, hetwelk op niet minder dan een millioen begroot mag worden, dat is gedurende 30 jaren f 30,000,000.00

Wanneer toch geene andere belasting geheven mag worden dan een matig hoofdgeld, zal dusdanige onderstand, daaronder begrepen die tot bezoldiging der door de

Transportere . . f 30,000,000.00

Transport . . . f 30,000,000.00

adressanten noodig geachte beambten, en tot hetgeen na de emancipatie meer dan tot dusverre voor de politie en tot beschaving der geemancipeerden gevorderd zal worden, gewis blijken althans niet te hoog geraamd te zijn. Dat een matig, zelfs hoog hoofdgeld niets belangrijks opleveren kan, behoeft geen betoog. Van de emigranten, à 50 c. dagloon, zal het wel niet geveerd worden. Bij de geemancipeerden valt aan geene directe belasting te denken en wie blijft er, behalve de ambtenaren, dan over; terwijl de bron van alle middel van bestaan in handen van de Maatschappij zal zijn.

2°. 5 pct. 'sjaars van 25 millioen, gedurende 30 jaren	f 37,500,000.00
	f 67,500,000.00

Buitendien heeft de Staat in allen gevalle te bestrijden de vergoeding van de emancipatie, waarvoor stelle f 14,000,000.00.

Terwijl de adressanten de waarborging van den Staat der renten op geen grooter verlies schatten dan van 4½ ton, zal straks blijken, wat er is van hunne berekeningen van winsten, waaruit zij voorgeven die renten *met dividenden en reserve-stortingen*, te zullen vinden.

Vooraf mogen eenige van hunne voorspiegelingen ter toetse gebragt worden.

„De landverhuizers zullen tot een leerend voorbeeld strekken van de thans daar aanwezige arbeidende bevolking, en tot groote uitbreiding der voortbrenging van suiker, koffij, katoen, cacao, zoomede van potasch, olien, enz., enz.”

Hoe weinig ondertusschen van *de leering van dat voorbeeld* te verwachten is, hebben *Demerary* en *Cayenne* aangetoond. In de eerstgenoemde dier beide kolonien, alwaar

de uitkomsten nog het minst ongunstig zijn, heeft men van de geëmancipeerden geen derde aan den arbeid, en deze arbeid bedraagt naauwlijks $\frac{1}{3}$ van hetgeen hij behoorde te zijn.

Men ontveinst niet eene gunstige verwachting er van te koesteren, wanneer men, zich de ervaringen elders te nutte makende, in *Suriname* niet aanvangt met de emancipatie, om eerst daarna te volgen met de emigratie, maar omgekeerd hier beginne met hetgeen waarmede men elders gecindigd is, waardoor voorzeker de plotselinge te-niet-gang van den landbouw verhoed zal worden, doch ten aanzien van *de arbeidzaamheid der slaven*, van het oogenblik hunner *algeheele emancipatie* af, spanne men geene te hooge verwachting; terwijl, voor zooveel de *voortdurende arbeidzaamheid* betreft, ook deze wijze van emancipatie niet dan eene proeve zal zijn.

„De wijze om Chinesche landverhuizende gezinnen te „verkrijgen, kan zeer eenvoudig zijn. Dat Chinesche land- „verhuizers geene vrouwen zouden medenemen, is eene geheel eenzijdige beschouwing.”

Onze naburen ondertusschen ondervinden nog steeds groote moeilijkheid in het erlangen van Chinezen, en hoewel zij wenschen en zich beijveren ook Chinesche vrouwen te bekomen, het is tot dusverre nog zonder goed gevolg geweest. Wat hiervan de reden zij, is thans niet op te geven, maar het verdient opmerking, dat de consul in China, blijkens zijne missive van 8 Januarij 1856, n°. 36 B, bijlage der ministeriele aanschrijving dd. 12 November 1856, I^a B N°. 8/17, geen groot bezwaar schijnt te zien in de emigratie van vrouwen. Hij zegt dienaangaande: „De Chinezen zelf zijn „daaromtrent onverschillig en trouwens wordt, naar het „mij voorkomt, de zaak dan eerst van beteekenis, wanneer „de emigratie op zoo groote schaal plaats heeft, dat in het „land van *aanvoer* (zou het ook moeten zijn van *uitvoer*?) „de verhouding der kunnen geheel en al verstoord wordt.”

„De verarming van velen in China, ten gevolge der onlusten

„aldaar, zal velen ligtelijk tot landverhuizing doen overgaan,” alsof, mag men op de beschrijvingen afgaan, de naar de Britsche kolonien overgebragte Chinezen nog armer konden worden, dan zij reeds vóór de onlusten waren! En die onlusten mogen, gelijk de adressanten zeggen, *ligtelijk* de emigratie bevorderlijk zijn, maar *ligtelijk* mogen daardoor ook de moeilijkheden toenemen.

„De Maatschappij moet zich verstaan met een paar *Duitsche* „agronomen, werkzaam geweest bij cultuur-ondernemingen op „Cuba en *Brazilië* en in de Zuidelijke Staten van *Noord-Amerika*; dat zijn de mannen, die kennis aan veerkracht „paren.”

Tot dusverre ondertusschen is door onzijdige Duitschers, Engelschen, Franschen, nog altijd hulde gebragt aan de *landbouwkundige verdiensten* der Nederlanders, en menig vreemdeling heeft erkend, dat geene natie van Suriname had kunnen maken, wat de Nederlanders er van gemaakt hebben.

Onze Britsche naburen, minder zuchtende onder den druk van het *absenteism*, minder gestremd door geldbehoefte, enz., mogen door het aanleggen van kostbare fabrieken, ons in het fabricaat vooruit zijn; ten aanzien van de voortbrenging van den grond zijn zij veeleer ten achter.

„De Maatschappij zou beginnen zich te verstaan met twee „tiksche ingenieurs, twee ervaren geneesheeren, een bekwaam „architect, en deze, onder leiding van een scherpzinnig en „omzigtig man, als plaatselijk directeur, en met toevoeging „van een zestal steenbakkers, smeden, metselaars, timmer- „lieden, en een dozijn landbouwende gezinnen enz., uitzenden „naar *Suriname*, ten einde de localiteit op te nemen uit „een landhuishoud-, handels- en gezondheidkundig oog- „punt, en zoodra eene geschikte localiteit tot nederzetting „zou gevonden zijn, de allereerste voorbereidende werkzaam- „heden daartoe aanvangen. Lang' zou deze commissie niet „behoeven te zoeken; aan de *Saramacca*-rivier zal ze ter- „stond ruime gelegenheid vinden.”

Zeër zeker goede voornemens; doch gedurende den tijd,

dien de voornamen onder dit uit te zenden personeel zouden behoeven, om zich te onderrigten, zou de helft hunner wel uitgestorven kunnen zijn, weshalve een stel, zoo niet een dubbel stel plaatsvervangers, niet overbodig zou zijn. Men herinnere zich de machinisten tot oprigting der werktuigen van DEROSNE & CAIL, op de gouvernements-plantaadje Catharina Sophia uitgezonden.

„On peut admettre,” zoo luidt het onder n°. 3 vermelde exposé, *„sans trop se hasarder, qu'au bout de trois ans la colonisation pourra être en pleine prospérité, à savoir une année pour la prise de possession des terres et l'élaboration des plans, une année pour la réalisation des plans, une année pour l'établissement des émigrants!!!”*

Deze raming, die ten blyke strekt van de geringe kennis der adressanten van den plaatselijken toestand van *Suriname* en van hetgeen met emigratie gemoeid is, kan geene wederlegging vereischen.

Op welke *zekerheid* ondertusschen hunne berekening steunt, laat zich gevoelen door hetgene zij zelve, onmiddellijk aan hunne zoo even overgenomene periode laten voorafgaan: „On ne saurait fixer avec exactitude le temps que durera cette première période. La durée dépendra du capital engagé et aussi de la capacité, de l'activité et des énergiques mesures du directeur qui organisera la colonisation à Surinam.”

Na deze vlugtige behandeling van enkele punten, kan tot de *geldelijke* berekeningen der adressanten worden teruggekeerd, waarbij gevolgd wordt *niet de eenigermate toelichtende staat* (aan het hoofd dezer onder n°. 5 vermeld) maar hun *exposé* n°. 3.

Bij hun eerste plan, toen zij eene guarantee vroegen voor de renten van 50 *millioen*, handelden de adressanten over den aanvoer van slechts 15,000 landverhuizers, waartegen zij bij hun nader plan, waarvan ten deze de rede is en waarbij zij zich met waarborging der rente van slechts 25 *millioen* wel willen bevredigen, den aanvoer van 30,000 landverhuizers als doel stellen. De Staatscommissie tot de emancipatie

heeft (naar de berekening, dat van het totaal personen, een derde gedeelte tot den arbeid geschikt is, blz. 118 van haar rapport) tot grondslag van hare begrooting der suiker-productie, aangenomen 1100 Ned. pond *per hoofd* of 3300 Ned. pond *per arbeider*.

Ter zijde zij gelaten dat men dezerzijds de productie, na aanduiding dat zij werkelijk niet hooger dan 885 Ned. pond *per hoofd* was (met het oog op eventuele verbeteringen van het fabricaat), op niet hooger dan 1000 Ned. pond per hoofd heeft durven stellen.

De adressanten echter nemen tot maatstaf 6600 Ned. pond voor elken arbeider, of 2200 Ned. pond per hoofd.

„Le travail libre, une meilleure proportion du nombre des „travailleurs avec la superficie dâ sol défriché, l'emploi de „toutes les ressources de fabrication moderne permettent de „prendre pour base ce calcul.”

De heer LANS, met zijne reusachtige verbeelding (zie Rapport der Staatscommissie, blz. 315, en het werk van LANS, *Emancipatie door Centralisatie*, blz. 36), durfde de uitkomst van *verbeterden landbouw en fabricage te zamen* op niet hooger dan 50 pct. stellen; de adressanten echter op 100 pct.

Van den vrijen arbeid met daglooners, van de zoogenaamde betere verhouding tusschen het getal der arbeiders en de oppervlakte des bodems, stelle men zich niet te veel voor. Neme men aan, dat door de verbetering der fabricage eenige vermeerdering van product, 10, ja 20 pct. verkregen kunnen worden, doch *het dubbele!* Zooveel intusschen is zeker (indien men niet ten eenenmale verkeerd onderrigt is), dat in *Britsch* Guyana, alwaar reeds een aantal jaren met vrijen gearbeid wordt; alwaar een door de Regering bezoldigd professor in de schei- en landbouw-kunde (de heer SHIER) sedert vele jaren gevestigd is, en alwaar doorgaans veel aan de fabrieken ten koste gelegd wordt, de productie evenredig niet hooger, maar integendeel lager is dan in *Suriname*; en alleen de *qualiteit* der suiker aldaar in 't algemeen meer dan die van *Suriname* geroemd wordt.

Zoo op dit oogenblik de suikerprijzen veel hooger staan, dan door de adressanten tot maatstaf aangenomen, voorzeker zal op den voortduur hiervan niet vertrouwd mogen worden.

Moet de raming der adressanten van 60 millioen kilo suiker, nu zoo al niet met *de helft*, dan toch met 27 millioen, althans met 24 millioen kilo verminderd worden; er is meer tegen in te brengen.

De adressanten toch berekenen slechts 9 maanden arbeid in het jaar.

De Staatscommissie heeft 3300 Ned. pond per arbeider aangenomen als het product van den arbeid *in het jaar*.

Zij zal hierbij wel het oog gehad hebben op den tijd van ziekte en verzuim der arbeiders, die op 10 pct. gesteld mag worden; doch nu hadden de adressanten, die in hunne berekening van de arbeiders blijkbaar die der Staatscommissie gevolgd hebben, in evenredigheid tot den minderen arbeid dien zij aannemen, ook mindere productie moeten stellen, dat is, zoo al niet 25 pct., dan toch 15 pct. minder dan zij gedaan hebben.

De vraag echter is nog: of van landverhuizers wel op 9 maanden arbeid te rekenen valt! Van de Portugezen thans in *Suriname*, wordt, behoudens uitzonderingen, zooveel niet verkregen.

Daardoor verminderen dan wel is waar ook de loonen, waaruit echter voor de productie een evenredig deficit volgt.

De adressanten berekenen de productie *van den aanvang af voor den geheelen duur der Maatschappij*. Maar de sterfte? „La seule objection (zeggen zij) qu'on" (wie!) „a fait jusqu'à présent à la création de la compagnie, est empruntée aux influences climatiques de Surinam. On redoute, que la nouvelle population ne soit frappée par une mortalité „extraordinaire." „Cette crainte est chimérique." Waarom? dan laat ons hopen tegen cholera, tegen gele koorts, tegen typhus behoed te blijven, hoevelen der emigranten echter in *Britsch Guyana* zijn niet aan gewone ziekten gestorven?

Men kent alhier het getal niet, doch zooveel weet men,

dat het ver van gering was, zoo als dat der bezwekenen onder de Portugezen in *Suriname* betrekkelijk ook niet weinig is. „Que toutes les précautions hygiéniques, que la science indique suffisamment, soient observées;” zal evenwel gedurende 30 jaren de bevolking dezelfde blijven? Moge in wel geordende en gevestigde maatschappijen de geboorte de sterfte overtreffen, waar is dit of zelfs de gelijkheid van een en ander nog ondervonden in de eerste jaren van landverhuizingen, vooral van zoodanige menschen als herwaarts moeten worden aangebragt, en wier taak den eersten tijd ten deele wezen zal land te ontginnen.

Neme men eens aan, dat, hetgeen de adressanten zoo ligt achten en als zoo zeker voorstellen, geen Chinees zonder vrouw aangebragt wordt, en dat in *Suriname* voor elken stervenden arbeider er eene geboorte onder de landverhuizers zal plaats hebben, zoo zal echter de geboren wordende de eerste 14 jaren van geene dienst, en nog eenige jaren daarna niet dan van betrekkelijk geringe dienst wezen; terwijl alleen in bestaande en wel gevestigde maatschappijen, de stervende arbeiders door intusschen volwassen gewordenen arbeiders vervangen worden; doch eene hersenschim is het, dat in eene nieuwe maatschappij, gelijk die hier nog eerst gevormd moet worden, te verwachten; en evenwel maken de adressanten hunne berekening naar den arbeid van het volle getal hunner landverhuizers gedurende de 30 jaren.

En van wanneer af zal men de door de adressanten geraamde hoeveelheid van 60 millioen kilo suiker in werkelijkheid aanschouwen?

Voor 10.000 arbeiders heeft men minstens 40.000 akkers suikerriet te beplanten. Op ult^o. December van 1855 (van 1856 is het nog niet bekend) bedroeg het getal akkers suikerriet 18.655½. Neme men nu aan dat (alhoewel het onmogelijk is) de Maatschappij al de thans aanwezige suikerplantages met al dier rietvelden, wier hoeveelheid wij stellen gelijk aan die van ult^o. December 1855, kunne aanhouden, dan nog zou zij omstreeks 21.000 akkers riet te kort komen,

en tot verkrijging hiervan wordt niet weinig tijd gevorderd. Tot de beplanting van slechts 13.000 akkers met riet zou men minstens *vijf jaren* behoeven, terwijl intusschen noodwendig van de suikerplantages minder dan anders verkregen moet worden, omdat men het riet vóór zijne rijpheid, zonder het te vermalen, moet verkappen tot aanplantingen, die, moesten zij enkel met riettoppen geschieden, veel langer tijd dan vijf jaren zouden vorderen. En zoo nu tot beplanting van 13.000 akkers met riet, door behulp van inheemsche met den arbeid bekende arbeiders, *minstens vijf jaren* noodig zijn, hoeveel tijd zullen de adressanten met *hunne* landverhuizers, van welke in het jaar slechts negen maanden arbeids verwacht wordt, behoeven, om, met behoud en onderhoud der aanwezige 18.655 akkers riet, er nog ruim 21.000 akkers bij te planten, die er toch eerst moeten zijn, alvorens de 60 miljoen kilo suiker (na aftrek van 6 miljoen kilo voor misrekening) verkregen kan worden?

Voor de dagloonen van 10,000 arbeiders, berekenen de adressanten gemiddeld 50 *cents* per werkdag, hetwelk bij hunne toelichtende nota, § 12, „voldoende wordt geacht, „omdat ieder gezin erlangt vrij huis en hof, alsmede pluimgedierte enz., terwijl de vrouwen, en gaande weg ook de „kinderen, wat kunnen verdienen, hetzij met ligteren arbeid, „hetzij met eenige nering, hetzij met eenig handwerk.”

Gaande weg, zeggen de adressanten, en men stemt het toe; doch behalve dat wel eenige toelichting noodig ware, wat onder het *en zoo voort*s naast het woord pluimgedierte verstaan wordt, zal intusschen wel doorgaans een gezin van 3 leden tevreden zijn met, en zich voeden en kleeden van 50 cts. daags, of eigenlijk van $37\frac{1}{2}$ cent daags, want de loonen zijn over slechts 9 maanden berekend? Dezerzijds wordt aangenomen, dat buiten en behalve tabak, pijpen, melasse en spiritus, alleen voor *bananen*, *visch*, *zout* en *kleeding*, jaarlijks noodig is *f* 36 *per hoofd*, dat is 10 cents, en alzoo voor elk gezin van 3 hoofden 30 cents daags. Aan de zich alhier bevindende Portugezen wordt betaald per dagtaak, naar

gelang van den arbeid in of nabij de fabrieken of te veld, van 75 cts. tot f 1.50, en nog zijn zij hiermede niet te vreden.

Slaven worden gereedelijk hier gehuurd voor f 1 per dag, zonder aftrek voor ziekte of verzuim of f 1.25 per werkdag, benevens voeding.

De vrijlieden als ambachtslieden op de plantages, erlangen doorgaans van f 1 tot f 1.25 per werkdag, met groenen kost en spiritus.

„Les frais d'établissement des émigrants pour le bétail, „ustensiles aratoires, et autres, les établissements publics, „comme *églises, écoles, hopitaux, maisons-communales* etc.” begrooten de adressanten op een millioen, waarbij echter, volgens dezerzijdsche meening, een aanmerkelijk tekort zal worden ondervonden.

„Les frais de défrichement des champs sucriers,” evalueren zij mede slechts op een millioen, dat is wanneer zij al de bestaande rietvelden in cultivatie konden behouden, en niet meer dan 21,000 akkers met riet behoeften te beplanten, slechts f 50 per akker!!!

Men acht het onnoodig, omtrent deze en andere begrootingen in meerdere uitvoerigheid te treden, want volgt uit het voorafgegane, dat de voortbrenging van 60 millioen kilo suiker tot de helft verminderd moet worden, dan resulteert alleen hieruit reeds dat zelfs, wanneer al de overige ramingen der adressanten juist waren, zij in plaats van een revenu van 9 *millioen gulden*, slechts de helft daarvan zullen genieten, en dat zij in plaats van een batig slot van f 4,453,000.00 tot betaling van dividenden enz. te erlangen, integendeel f 50/m te kort zullen komen, waardoor dan ook geregtvaardigd wordt de opneming hiervoren onder de lasten van den Staat van de $37\frac{1}{2}$ millioen voor gewaarborgde renten.

De adressanten zeggen: „Cette évaluation se rapporte seulement à la culture du sucre, et elle permet de juger des „résultats proportionnels qu'offriront de plus la culture du café, „du coton, du cacao, du tabac, ainsi que la fabrication de „la potasse et des huiles.”

De voortbrenging van *potasch* en *olien* moge met der tijd, wanneer de bevolking aanmerkelijk toegenomen zal zijn, iets te beteekenen hebben: die zich intusschen veel er van voorstelt, zou zich deerlijk misleid kunnen zien.

De *tabaksteelt* is in den lateren tijd, even als voor eene reeks van jaren, in *Suriname* mislukt, even als de indigo-ondernemingen. De meeste der *koffij*- en *katoen-plantages* kunnen naauwelijks hare onkosten bestrijden en de aanhoudend na-deelige uitkomsten der beide teelten, ook in andere der West-Indische kolonien, hebben haar algemeen doen verlaten, zoo zelfs, dat in *Britsch Guyana* voor het verbruik aldaar meermalen *koffij* ingevoerd wordt. De *cacaoteelt* alleen wordt in den laatsten tijd met goed gevolg hervat.

Zij het echter, dat de personen, welke de directie der Maatschappij zal te werk stellen, de kunst zullen verstaan, om deze cultures met voordeel te hervatten, met behulp van hare landverhuizers; doch daardoor zal dan ook eene evenredige vermindering ontstaan in de voortbrenging van suiker, waarop toch de berekeningen der adressanten gegrond zijn. Vestigen zij misschien eenige hoop op den arbeid der te emanciperen slaven; alleen dan, en bij eene gelukkige wijze van emanciperen, zal te verwachten zijn, dat de baten van dien arbeid, de kosten er aan te besteden zullen opwegen, wanneer het persoonlijk eigenbelang van grondeigenaren, met den ijver en de behartiging daarmede gepaard gaande, daartoe werkzaam zal zijn; maar niet wanneer eene kolossale Maatschappij, door tusschenpersonen, het al beheeren en bestieren moet.

Men vleit zich, het in alle opzigten onjuiste der berekeningen van de adressanten te hebben aangetoond. Wanneer echter de mogelijkheid gedacht kon worden, dat ieder arbeider 6600 kilo suiker zou opleveren en alle baten, door de adressanten afgeschetst, verkregen zouden worden, zoodat de Staat geen penning wegens zijne waarborging der renten zou wagen, zou het dan nog raadzaam kunnen zijn het ontwerp aan te nemen?

Alleen reeds de afstand van 500 □ geographische mijlen, dat is $\frac{5}{7}$ van het *bekende* gedeelte der kolonie, eene uitgestrektheid lands bijna zoo groot als geheel Nederland, en dit boven en behalve een aantal millioenen *tot subsidie*, moet daarvan afschrikken, althans wanneer de voordeelen daarvan niet met mathematische zekerheid aangetoond zijn evenredig groot en boven alle bedenking verheven te zijn.

Wat toch zou, na afstand der *vijf-zevenden ter keuze van de Maatschappij*, voor den Staat overblijven, inmers zoo lang de nog overige afgelegene 1800 □ geogr. mijlen onbekend zijn?

Hoeveel te gewigtiger echter wordt het bezwaar niet, bij het besef, dat de Staat boven en behalve de opoffering van het reeds genoemde en na de onteigening van alle plantages ten voordeele der Maatschappij, omtrent het grondwettig geoorloofde waarvan, bij de adressanten geen twijfel schijnt te bestaan, niet alleen nog $37\frac{1}{2}$ millioen *aan renten* te bestrijden zou hebben, maar bovendien elke andere onderneming als 't ware onmogelijk zou maken; terwijl hij echter met de taak nog belast zou blijven, om de geemancipeerden tot zedelijke en arbeidzame menschen te vormen en onder hen en de 30.000 landverhuizers der Maatschappij, de rust en orde te handhaven.

Een der grootste bezwaren tegen het ontwerp der Staatscommissie tot de emancipatie vindt men in dat der adressanten terug, dit namelijk: dat de tegenwoordige vrije bevolking nu aan de ontworpen Maatschappij als *eenige landbezitster, fabrikante, en handelaarster*, zou worden opgeofferd.

In *Britsch Guyana* heeft de Regering geene plantages en gronden onteigend, geen anderen afstand van grond gedaan, dan van betrekkelijk kleine perceelen, tot opwekking der nijverheid, de geheele bevolking der kolonie niet tot broodeloosheid gebracht; maar heeft door den aanvoer van 53 à 54,000 emigranten de productie tot groote hoogte hersteld ten koste van omstreeks 7 *millioen gulden*, van welke som

nog een zeker deel verloren is gegaan aan proefnemingen met ongeschikte landverhuizers; vergelijke men hierbij wat de adressanten vragen, om 30,000 landverhuizers aan te voeren! En wat zou de uitkomst zijn? Eene *Handelmaatschappij met monopolie*, neen, nog erger, eene *Mississippi-Compagnie*!

PARAMARIBO, 14 Aug. 1857.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING DER NOTA
VAN DEN GOUVERNEUR VAN SURINAME, *aan den
Minister van Kolonieu, ingediend onmiddellijk na-
dat was gedrukt en gepubliceerd het Verslag der
Tweede Kamer, omtrent het wets-ontwerp tot af-
schaffing der slavernij in West-Indie.*

Aan Zijne Excellentie den Minister van Kolonien.

Hoog Edel Gestrenge Heer!

Onder dagteekening van 14 Augustus 1857, No. ¹⁰⁴⁵/₂₃₅, is bij de Regering ingekomen het Rapport van den Gouverneur van Suriname, omtrent het aan Uwe Excellentie aangeboden ontwerp, ter oprigting eener *Nederlandsche West-Indische Ontginning- en Handel-Maatschappij*, met een kapitaal van vijftig millioen gulden.

De ondergeteekende vermeent zoowel aan de zaak als aan hen, die, hetzij hunne persoonlijke, hetzij hunne geldelijke ondersteuning hadden toegezegd, verplicht te zijn bij Uwe Exc. terug te komen op de afwijzende beschikking, naar aanleiding van dat rapport, tot zijne uiterste verbazing en groote teleurstelling, door Uwe Exc. genomen.

Ter regtvaardiging van dien onaangenen indruk, zal de

ondergeteekende vrijmoedig aan Uwe Exc. de grieven kenbaar maken, die de geheele behandeling der zaak voor hem heeft doen geboren worden, en na de wederlegging van het Rapport, in zooverre dat staatsstuk is te onderkennen uit de „Nota“, door Uwe Exc. uitgereikt (de mededeeling van het Surinaamsche werk in zijn geheel werd toch geweigerd), aan Uwer Exc. aandacht onderwerpen, wat hij thans zou wenschen, dat door Uwe Exc. gedaan werde.

De ondergeteekende zal er niet lang bij stilstaan, dat de ministeriele missive van 23 Januarij 1857, L^r. B, N°. 4⁶/₈, waarbij het ingediende ontwerp door Uwe Exc. aan den Gouverneur van Suriname werd toegezonden, om het gevoelen van dien hoogen staatsdienaar in te winnen, eerst na 3½ maand — den 8 Mei — te Paramaribo werd ontvangen; zoodat ter verzending er van geen gebruik schijnt gemaakt te zijn van de mail. Die weinige voortvarendheid moest echter te meer bevreemden, dewijl Uwe Exc. ook aan onderscheidene hoogst aanzienlijke mannen, die groote belangstelling in het aangeboden ontwerp aan den dag legden, herhaalde malen had te kennen gegeven, met het ontwerp zeer ingenomen te zijn, en het inwinnen der noodig geachte plaatselijke voorlichting te zullen bespoedigen. Deze mondelinge betuigingen zijn moeilijk overeen te brengen met de feiten, zoo als die zich voordoen.

Wat daarvan zij, het rapport werd gevraagd, en er is een rapport ingekomen. — Waarop de ondergeteekende zich evenwel ook voorbereid hadde, op zulk een stuk gewis niet.

§ 21 *). Niet het minste licht wordt er in verspreid omtrent het ingediende ontwerp, maar er worden eenige vraagpunten ter beantwoording opgeworpen en behandeld, op eene wijze welke aan het onverklaarbare grenst en waaromtrent hij enkel zal in het midden brengen, dat het rapport

*) Paragraaphen 1—20 zijn vervat in de Memorie van Toelichting tot de ontworpen onderneming, door den uitgever MARTINUS NIJHOFF, bij alle groote boekhandelaren in het Rijk verkrijgbaar gesteld.

zich schijnt te hebben willen opsluiten in de tegenwoordige gesteldheid van Suriname, zonder eenige aandacht te wijden aan hetgeen daar buiten zou kunnen gelegen zijn. De eenvoudige vraag, die tevens de eenig juiste was, schijnt bij het stellen er van, niet voor den geest te zijn gekomen: Wat is er van Suriname te maken met vijftig millioen gulden, in handen van veêrkrachtige mannen, genegen een stroom van landverhuizing naar Suriname te voeren, en aldaar op breede schaal den rijken bodem te ontginnen.

§ 22. Werd het verlangen, dat aan de ontworpen onderneming toegekend worde 500 □ geogr. mijlen woeste grond en bosschen, zoomede alle verlaten plantaadjen, ingewilligd, het ware, volgens het Rapport „een offer” van staatswege. „Al dadelijk wordt men getroffen” dus luidt het Rapport, „door den eisch van den vollen eigendom, behalve van alle verlaten plantaadjen, van nog 500 □ geogr. mijlen woesten grond en bosschen;” en iets verder wordt bij het Rapport vragenderwijze uitgeroepen: „Wat zou de Staat nog meer op te offeren hebben?”

Dat de afstand dezer gronden verre van „een offer” te zijn, zelfs niet een „gunstbetoon” zou wezen, werd reeds uiteengezet bij de dezerzijdsche toelichtende Nota (van het gedrukte stuk § 15, bl. 26 v. o.). — Voorwaar, het Surinaamsche Gouvernement moest *aangenaam* getroffen zijn, door dat verlangen! Wat toch begeert de onderneming? Woeste gronden en verlaten plantaadjen, die volstrekt niets opleveren, noch aan den Staat, noch aan eenig individu; waar zich, komt er niet eene Maatschappij tot stand als de ontworpenene, niemand zal vestigen; die, zonder dat, in het verste verschieft geene verhandelbare waarde zullen verwerven. Waartoe begeert de onderneming deze gronden? Om ze tot vruchtbare en bevolkte velden te herscheppen en den eigendom daarvan — volgens bepalingen met de Regering overeen te komen — na een zeker getal jaren, over te dragen aan eene nijvere en welvarende bevolking, er door haar gevestigd; in één woord; om eene blijvende bron van beschaving en welvaart [ook van

belasting], in het leven te roepen. Moest dat den Gouverneur niet *aangenaam* getroffen hebben; moest dat voor hem niet eene overwegende reden geweest zijn, om het ontwerp met welwillendheid en bij uitstek grondig te onderzoeken?— Het tegendeel evenwel was het geval. Niet enkel dat het eventueel inwilligen van dat verlangen wordt voorgesteld een „offer” te zullen zijn, dat de Staat zou brengen; neen, om dat verlangen alléén zou de Regering zich moeten onthouden mede te werken tot daarstelling der onderneming. „Wanneer alle baten, door de adressanten afgeschetst, verkregen zouden worden,” dus luidt het rapport, „zoodat de Staat geen penning wegens zijne waarborging van rente zoude wagen: zou het dan nog raadzaam kunnen zijn het ontwerp aan te nemen?” — En het antwoord is: „Alleen reeds de „afstand van 500 □ geogr. mijlen (woesten) grond moet „daarvan *afschrikken*”....

§ 23. Verder zou de Staat, volgens het Rapport, hebben „op te offeren een jaarlijksch subsidie, hetwelk op niet minder dan een millioen begroot mag worden, d. i. gedurende 30 jaren: dertig millioen gulden.” — Van „jaarlijksch subsidie” is bij de dezerzijdsche stukken volstrekt geen sprake. Het Rapport bedoelt dan ook, blijkens hetgeen volgt, jaarlijksche kosten van staats-zorg. Hoe zouden deze kosten echter een millioen 's jaars kunnen belooopen, en dat wel van af het eerste jaar; in het midden gelaten of deze kosten niet ruim zouden worden opgewogen door de uitkomsten, welke deze onderneming voor den Staat zou hebben, [waarom trent een en ander wordt in het licht gesteld bij de toelichtende Nota: van het gedrukte stuk §§ 15 en 16, bl. 25—30]. *Hoe zouden de kosten van staats-zorg bij de ten uitvoerlegging van het ontwerp, een millioen 's jaars kunnen belooopen?* De onderneming toch is er niet op bedacht een stelsel van dwang te organiseren; een stelsel, dat veel staats-toezigt, uitgebreide politie en sterke militaire magt vereischt; maar het doel is een in allen deele vrijheidlievend stelsel in het leven te roepen; een stelsel waaraan weinig staats-toezigt, matige politie en

kleine militaire magt is verbonden. De kosten van staats-zorg, die zulk een stelsel medebrengen, zouden weldra ruimschoots te bestrijden zijn door de opbrengst van het uit te schrijven hoofdgeld. Wel verre dat die belasting niets zou opleveren, zoo als bij het Rapport magtspreukig wordt beweerd, zal die spoedig eene ruime bron van staats-inkomsten worden. Bij het Rapport wordt dat ontkend, dewijl er bij wordt aangenomen, dat het lot der immigranten immer zal blijven daglooner te zijn en zij in geen ander genot van inkomsten zullen treden dan van een dagloon van 50 cents; dewijl het Rapport aanneemt dat de te emanciperen slaven-magten evenmin tot eenige welvaart zullen komen; dat de bron van alle middel van bestaan in handen van de Maatschappij zou zijn. Maar juist het tegendeel zal plaats grijpen. Ieder immigranten-gezin wordt in het bezit gesteld van eene woning met het noodige huisraad en gereedschappen, zoomede van een stuk (bewerkten) grond en pluimgedierte, terwijl ook aan ieder gezin gelegenheid zal worden geopend zich een paar schapen, een paar varkens of eene koe aan te schaffen. Zal dat niet reeds leiden tot spoedige lotsverbetering der immigranten? Het laat zich toch niet betwisten, dat er tot verzorging van eigen hof aan den daglooner voldoende tijd overschiet; en dat die verzorging tot welvaart moet leiden, laat zich evenmin tegenspreken. Bovendien zullen er onder de immigranten velen zijn, die in dienst der onderneming weldra méér loon zullen genieten, dan 50 cents daags: zij allen, die bruikbaar zullen bevonden worden tot anderen arbeid, dan dien, waaraan gedacht wordt, als er sprake is van daglooners-arbeid, zullen, het ligt in den aard der zaak, daartoe in aanmerking komen; mitsdien hooger loon ontvangen. Om iets te noemen: de veld- en ook de fabriek-arbeiders, dienen afgedeeld te worden in ploegen van 20 à 25 man. Ieder dezer ploegen dient een vóórwerker te hebben. Een dozijn dezer vóórwerkers dient wederom te staan onder een opzichter over de veld- of fabriek-arbeiders enz. enz. Wel nu, deze vóórwerkers, deze opzichters, verwerven, het spreekt van zelve, hooger dagloon dan 50 cents

daags. Zoo ook zullen zij, die zich als bekwame smeden, timmerlieden enz. enz. doen kennen; zij, die aanleg zullen bezitten om als aannemers van werk gebezigd te worden, hoogere verdiensten genieten, dan 50 cents dagloon, en dat daarop bij het ontwerp is gerekend, blijkt uit de posten: *frais de fabrication et entretien de batimens; gestion et chargement du produit*, waarmee de raming van vermoedelijke uitkomsten der suikerbereiding is belast ten beloope van twee miljoen zeven maal honderd duizend gulden. Daarbij zal „de bron van alle middel van bestaan” volstrekt niet zijn in handen der Maatschappij. Integendeel, zal deze zich enkel toeleggen op de cultuur en uitvoer van stapel-producten en op den invoer van- en groot-handel in hetgeen de consumtie behoeft, en dat wel, in zoo verre betreft de cultuur en den uitvoer van stapel-producten, behoudens de bepalingen, omschreven bij de toelichtende Nota (van het gedrukte stuk § 17). Niet enkel dus, dat de Maatschappij zich zal onthouden van allen tweede-hands en kleinhandel, van alle cultuur van levens benoodigdheden, van alle nering, van alle bedrijf, van alle vee-teelt enz.; maar al deze milde bronnen van bestaan, in hare tallooze schakeringen, zullen, integendeel, door de Maatschappij worden te voorschijn geroepen of met nieuwe krachten en aftrek begiftigd, terwijl bovendien, gaande weg, ook de cultuur der stapel-producten, geheel het grondbezit der Maatschappij, al hare fabriek-inrigtingen in handen van nijvere individuen zal overgaan. Hoe toch komt het Rapport er toe, dat alles ter zijde te schuiven?.....

De oplossing der bijgebragte bedenking, omtrent het eventuele lot der immigranten, geldt gewis ook omtrent de te emanciperen slavenbevolking. Onder haar zouden er, kwame het ontwerp tot stand, voorzeker zeer velen zijn, die onmiddellijk tot hooger bezoldigde dienst zouden gebruikt worden, dan tegen 50 cents daags en die ook buiten dienst der onderneming, als ambachts-lieden enz. een ruim veld zouden vinden tot velerlei middelen van bestaan. Ontelbaar is de menigte en verscheidenheid der voorwerpen en benoodigd-

heden, waaraan de nieuwe en vernieuwde bevolking behoefte zal hebben. Die behoeften zullen aan allerlei bedrijf en nering het aanzijn geven en zij allen, welke zich daarbij door bekwaam- en vlugheid zullen onderscheiden, zullen in het genot treden van steeds toenemende welvaart en wederkeerig welvaart om zich heen verspreiden. Neen — het werd reeds bij de toelichtende nota in het midden gebracht — de daglooners à 50 cents daags zullen uitmaken de breede zoom, volstrekt niet het geheel der nieuw aangevoerde bevolking, terwijl de geëmancipeerden zullen herschappen worden in zelfstandig handelende lieden, en naar mate de onderneming zich zal ontwikkelen en tot rijpheid komen, zullen er naast de klasse van daglooners, die slechts zeer weinig aan hoofdgeld zal hebben op te brengen, alle andere klassen ontstaan, die tot het *wezen* eener op burger-regtelijke vrijheid gegronde orde van zaken behooren, en deze klassen zullen in het hoofdgeld zooveel kunnen dragen als noodig zal bevonden worden, om de kosten van staats-zorg te dekken.

Het rapport laat niet enkel dat alles buiten beschouwing, maar daarbij wordt zoo verre gegaan van de staats-uitgaven, zonder eenige becijfering, te stellen op een millioen 'sjaars, *en wel van af het eerste jaar!*

Hoe, echter, zullen de kosten van staats-zorg, in den eersten tijd, een millioen kunnen belooopen? Die kosten toch zullen in verhouding staan tot den voortgang, de uitbreiding en de ontwikkeling der onderneming. In het eerste jaar zullen die kosten ter naauwernood eenige honderde guldens kunnen bedragen; het tweede en derde jaar welligt eenige duizenden guldens. De onderneming zal immers niet terstond in vollen gang zijn, noch eensklaps grooten omvang hebben! Maar is het cijfer van een millioen 's jaars, niet een cijfer waaraan nimmer behoefte zal bestaan? De immigranten zullen zeer zeker niet in groote getallen, naauw bijeen, met der woon gevestigd worden; zij zullen niet met kommer hebben te worstelen of onderdrukt worden; maar zij zullen bij [betrekkelijk] kleine getallen, over eene groote oppervlakte zijn

verspreid, in welvaart verkeeren en — op gelijken voet als de onderneming — onder bescherming staan eener onafhankelijke regterlijke magt. Bij zulk eene orde van zaken, wordt weinig staats-toezigt vereischt en moeten de kosten van staats-zorg dus zeer weinig belooopen. Dezerzijds, althans, wordt niet ingezien hoe die kosten, in de eerste dertig jaren, een millioen 'sjaars zouden kunnen bedragen.

§ 24. Tot het opsommen der verdere „offers” overgaande, zou de Staat, volgens het Rapport, nog hebben „op te offeren” 5 pct 'sjaars, wegens rente-waARBORG over 25 millioen gulden, *en wel gedurende 30 jaren!* Deze stelling brengt op de meest onbetwistbare wijze aan het licht, dat het ontwerp niet bij het Rapport is omvat. De Staat heeft niet te duchten na verloop van drie, vier jaren nog *eenige* som te zullen moeten uitkeeren, wegens rente-waARBORG: dat wordt voldoende bij het ontwerp aangetoond, en zal straks ten overvloede nader worden ontwikkeld: te dezer plaatse dient slechts te worden wederlegd, *dat er ooit sprake zal kunnen zijn van een jaarlijkschen last wegens rente-waARBORG van één millioen twee maal honderd en vijftig duizend gulden, gedurende dertig jaren.*

Voor ieder, die het ontwerp met zaak-kennis en onbevangen onderzoekt, zal het duidelijk zijn, dat het niet in de bedoeling er van ligt, dat de Maatschappij, ook indien de ondervinding mogt leeren dat de onderneming *niet* eene *matige* rente zal opleveren, zal voortgaan de zaak uit te breiden en door te zetten, tot dat geheel de vijftig millioen zullen besteed zijn. Niet enkel dat dit niet ligt in de bedoeling, maar gewis zouden er des betreffende doelmatige bepalingen worden opgenomen in het contract tusschen den Staat en de onderneming, waarvan sprake is bij het ontwerp. Reeds na het uitleggen van 2, 3 millioen gulden, zal de ondervinding hebben aan den dag gebragt, of de verwachtingen, waarmede de zaak wordt aangevangen, zullen zijn te verwezenlijken. Hoogstens kan dus de Staat in de verpligting geraken, van

gedurende ongeveer 30 jaren, jaarlijks honderd à honderd en vijftig duizend gulden, laat het zijn tweemaalhonderd duizend gulden, wegens gewaarborgde rente uit te keeren. Gesteld dat in dit geval, bij den beperkten omvang welke de onderneming dan zou verkregen hebben, nog 20 à 30 duizend gulden, laat het zijn 50,000 gulden, zouden noodig zijn voor kosten van staats-zorg: dan zou de Staat in werkelijkheid, bij de meest ongunstige uitkomst, zoo de onderneming *totaal* mislukt, niet te dragen hebben $67\frac{1}{2}$ millioen gulden over 30 jaren — zoo als bij het Rapport wordt beweerd — maar slechts zes, zeven millioen. Eene groote som, gewis, maar toch verre zoo groot niet als die bij het Rapport is voorgesteld.

Er is meer: deze twee, drie maal honderd duizend gulden rente 'sjaars zouden niet geheel nutteloos voor den Staat, door de schatkist worden gedragen. Bij het Rapport schijnt er, in den ijver om het ontwerp af te keuren, niet aan gedacht te zijn, dat een zeker aantal immigranten zullen zijn aangevoerd, eene zekere uitgestrektheid gronds zal zijn ontgonnen, dat schier even zoo vele millioenen guldens aan de kolonie zullen zijn te koste gelegd, als waarover rente-waarborg zou dienen uitgekeerd te worden: welk een en ander wederom ruim zooveel aan den Staat zou opleveren, middellijk en onmiddellijk, als de Staat wegens rente-waarborg zou hebben te betalen.

§ 25. Een ander bezwaar tegen de ontworpen onderneming, wordt ontleend aan „de vergoeding voor de emancipatie, welke de Staat in allen gevalle zal hebben te bestrijden.” In de zucht tot veroordeeling van het ontwerp, laat het Rapport niets onvermeld, zelfs niet hetgeen ligt *buiten* het ontwerp. Intusschen, of de Staat al dan niet „vergoeding voor de emancipatie,” waarvoor bij het Rapport 14 millioen gulden worden uitgetrokken, zal hebben te bestrijden, zal geheel afhangen van den uitslag van het dezerzijds gewenscht overleg met de Regering. Bij het eerst aangeboden ontwerp werd voorgesteld, dat die vergoeding door de Maatschappij zou

worden gedragen, en nog bij missive aan Uwe Exc., dd. 22 Oct. 1857, is dat aanbod wederom onder de aandacht van de Regering gebragt. Bij die missive, waarin wordt blootgelegd wat „met het oog op Uwer Exc. ontwerp van „wet tot emancipatie, dezerzijds voorshands beschouwd zou „worden het punt van uitgang te kunnen zijn, als Uwe „Excell. er toe zou hebben besloten, ter zake van de ont- „worpen Ned. West-Indische Ontginning- en Handel-maat- „schappij, in overleg te treden,” wordt onder andere voor- geslagen: „termijns-gewijze terugbetaling aan den Staat van „hetgeen door den Staat aan onteigening van slaven en van „plantaadjen zal zijn te koste gelegd,” in geval de Regering genegen mogt worden „uit gemeld wets-ontwerp te ligten: „het van regeringswege daarstellen van neger-gemeenten en „van neger-gilden,” en er in te voegen: „onteigening der „plantaadjen”; ten einde die plantaadjen over te dragen aan de op te rigten Maatschappij, onder voorwaarde, dat de Maat- schappij, binnen overeen te komen tijd en op overeen te komen wijze, *minstens* tweemaal zooveel immigranten toe- voere als het tegenwoordige zielental der Surinaamsche be- volking bedraagt. Het zal dus geheel aan de Regering staan, of de Staat al dan niet de „vergoeding voor de emancipatie” zal hebben te dragen. Komt Uwe Exc. tot de overtuiging, voor- staan bij dezerzijdsche missive van 22 October 1857 *),

*) • Dat de tegenwoordige plantaadje-eigenaren of hunne representanten, als zij in het bezit der plantaadjen worden gelaten, een bezwaar zullen zijn voor het opleiden der geëmancipeerden tot zelfstandig denkende en handelende menschen: het groote doel der emancipatie; omdat de eman- cipatie-wet deze personen niet van slaven-eigenaren in voorstanders van emancipatie zullende veranderen — zij hunnen plaatselijken invloed zullen aanwenden, ten einde de in het leven te roepen plaatselijke verordeningen tot ten-uitvoer-legging der emancipatie, aan het bevorderen van hunne vermeende belangen dienstbaar te maken;

• dat de tegenwoordige plantaadje-eigenaren of hunne representanten [behalve enkele uitzonderingen] het vertrouwen niet zullen verwerven van hunne gewezen slaven, terwijl deze, bij de minste reden die zij zullen meenen te hebben tot ontevredenheid, zullen loopen naar de van regerings-

dan zal Uwe Exc. genegen worden, de boven voorgedragen wijzigingen in Uw ontwerp te brengen, en zal de schatkist mitsdien de „vergoeding voor de emancipatie” niet hebben te bestrijden. Blijft Uwe Exc. echter bij het gevoelen, uitgedrukt in Uwer Exc. wets-ontwerp, en wordt dat ontwerp wet, dan moet bij de waardering van het dezerzijds aange-

wege daar te stellen gemeenten. (In 1844 was dat insgelijks de meening van den Heer J. C. BAUD, destijds Minister van Kolonien, te oordeelen naar hetgeen omtrent een Rapport aan den Koning, dd. 20 Julij 1844, wordt medegedeeld in het Verslag der Staats-commissie (blz. 54): „Eene emancipatie door eigen arbeid scheen ondenkbaar, wanneer de neger den genen, die zijnen arbeid besturen, niet vertrouwt, en hoe kan hij vertrouwen schenken aan de personen, tegenover wie hij zich steeds bevonden heeft in stelselmatige vijandschap.” Letterlijk schreef de Heer BAUD in dat staatsstuk: „zoo twijfel ik, om slechts een voorbeeld te noemen, of in het algemeen het nieuwe plantaadje-beheer zal kunnen blijven opgedragen aan de personen, die het thans als zaakwaarnemers der particuliere eigenaren in handen hebben. De slaaf zal de meesten hunner wantrouwen en zal wellicht de ware bedoelingen van het Gouvernement miskennen, wanneer het (Gouv.) gebruik maakt van dezel/de personen, die tot dusverre waren, en door hunne positie moesten zijn, de onmeêdoogende werktuigen en handhavers van het bestaande stelsel.” (blz. 58 en 59 van het Verslag der Staats-commissie);

„dat het zeer onzeker is, of de gemeenten, van regeringswege daar te stellen, zonder geldelijk verlies voor den Staat zullen zijn aan den arbeid te houden, en of de soliede mannen uit de tegenwoordige plantaadje-eigenaren, of uit hunne representanten, genegen zullen zijn, in concurrentie te treden met den arbeid der van regeringswege daar te stellen gemeenten, als zij in overweging nemen, dat die gemeenten den geregelden gang hunner industrie zullen verstoren, hetzij het mogt gebeuren dat deze gemeenten met verlies worden aan den arbeid gehouden, hetzij het mogt gebeuren dat deze gemeenten, door geheel het samenstel der verordeningen omtrent het ten-uitvoer-leggen der emancipatie, minder aan dagloon hebbende te dragen, in staat zouden zijn goedkooper dan zij te produceren;

„dat velen der tegenwoordige plantaadje-eigenaren finantieel buiten staat zullen zijn de exploitatie voort te zetten, omdat waarschijnlijk de meeste hypotheek-houders geheele afbetaling zullen verlangen, terwijl bovendien de concurrentie der van regeringwege in het leven te roepen centraalfabrieken voor hen, die de exploitatie zouden willen voortzetten, herschepping noodzakelijk zal maken van hunne fabriek-inrigtingen en van de woning der plantaadje- en fabriek-arbeiders; iets, waartoe veel kapitaal vereischt wordt.”

boden tweede ontwerp (en daarvan is vooral sprake bij het Rapport), de last wegens „vergoeding voor de emancipatie” geheel buiten beschouwing blijven; want dan ligt die „vergoeding”, door den wil van den Staat, geheel *buiten dat ontwerp*.

§ 26. De voorgedragen immigratie zal, volgens het rapport, niet tot leerend voorbeeld strekken aan de geemancipeerden, en ten betooge daarvan, wordt op Demerary en Cayenne gewezen. Eigenlijk is dat eene bedenking, gerigt tegen het emanciperen; maar, dit daargelaten, wel verre dat in deze Engelsche kolonien werd geemancipeerd op de wijze, als bij het ontwerp omschreven (van het gedrukte stuk § 11, bl. 20, zoo mede bl. 12 v. o. — bl. 14), is daar eerst, lang nadat de emancipatie had plaats gegrepen, eenige beduidende immigratie beproefd, als hulpmiddel tegen het verloop van alle voortbrenging van stapelproducten. Dáár was dus aan geen „leerend voorbeeld” gedacht, zoo als dat bij het ontwerp voorgeslagen; dáár werd niet *bij* het *emanciperen* de geemancipeerd wordende bevolking in de minderheid gebragt, opgelost in eene andere meer talrijke bevolking, gewoon zelfstandig te werken en levendig beziel met de zucht zich, door arbeid en spaarzaamheid, welvaart te verschaffen. Trouwens, het is zóó waar, dat immigratie, op breede schaal nevens de emancipatie tot stand gebragt wordende, tot leerend voorbeeld aan de geemancipeerden zou strekken, dat dit — schoon ingewikkeld — bij het rapport toegestemd wordt. „Men ontveinst zich niet,” dus staat er, „eene gunstige verwachting er van te koesteren, wanneer men, zich de ervaringen van elders ten nutte makende, in *Suriname* niet aanvangt met de emancipatie, om eerst daarna te volgen met de emigratie, maar omgekeerd, hier beginne met hetgene waarmede men elders geëindigd is, waardoor voorzeker de plotselinge te-niet-gang van den landbouw verhoed zal worden; doch ten aanzien van *de arbeidzaamheid der slaven*, van het oogenblik hunner *algeheele emancipatie* af, spanne men geene te hooge verwachting, terwijl, voor zooveel de *voortdurende arbeidzaamheid* betreft

ook deze wijze van emancipatie niet dan eene proeve zal zijn." — Wat, echter, de slotregelen van deze periode uit het rapport: "terwijl, voor zooveel de *voortdurende arbeidzaamheid* betreft, *ook deze wijze van emancipatie niet dan eene proeve zal zijn,*" eigenlijk moeten te kennen geven, is duister. Moeten zij in het licht stellen, dat de verwachte uitkomst niet *wiskundig* zeker is, maar slechts bij benadering kan worden te gemoet gezien? Maar van welke nieuw bedachte onderneming was vóóraf de uitkomst wiskundig zeker? Welke nieuw bedachte onderneming werd niet ontworpen, enkel naar regelen van waarneming en bij benadering?... De vraag is niet: of de uitkomst met wiskundige zekerheid is te verwachten, maar of de beschouwingen, die tot het ontwerpen eener onderneming hebben geleid, goed doordacht zijn. Dat dit niet het geval zou wezen, wordt niet bij het rapport aangetoond: ja, het Rapport tast zelfs niet een enkel der grondslagen aan, waarop de onderneming wordt voorgesteld; vermoedelijk omdat zij niet vatbaar zijn, om met eenigen goeden uitslag tegen gesproken te worden.

§ 27. Tot zooverre gevorderd, wordt bij het Rapport in deszelfs hoogst eigenaardige wijze van redeneren, gesproken van den aanvoer van 15,000 landverhuizers volgens het eerste ontwerp, en van 30,000 volgens het tweede, en worden aan die cijfers berekeningen vastgeknoopt. Hoe het Rapport echter aan die cijfers komt, is hoogst raadselachtig. In beide ontwerpen wordt uitdrukkelijk gesproken "van den aanvoer van landverhuizers ten beloope van *minstens* het dubbele van het zielental der aanwezige bevolking," dus van minstens 2 maal 38,000 individu's, terwijl bij de toelichting wordt uiteengezet, hoe "een stroom van landverhuizing" naar Suriname zal geleid worden, en dat de immigratie zal bestaan voor een derde uit mannen, voor een derde uit vrouwen, en voor een derde uit kinderen (van het gedrukte stuk, § 8 en volg.). Voorwaar, zoo hier aan verkeerde opvatting moet gedacht worden, is de vergissing gewis zeer grof.

§ 28. Slaven-arbeid, de minst opleverende van allen arbeid,

verkeert, en schijnt er niet aan gedacht te zijn, dat van de 125,000 akkers, die in cultuur zijn gebragt, er thans slechts 48,724 in cultuur zijn, zoodat de verlaten plantaadjes eene oppervlakte moeten beslaan van 76,276 akkers, en dat zoo niet alle, dan toch een groot aantal dezer akkers, in betrekkelijk korten tijd en met betrekkelijk weinig kosten, zullen zijn geschikt te maken voor de aanplant van suikerriet. En wat aangaat de beschouwingen, die bij het rapport aan deze becijferingen worden vastgeknoopt: het ligt in den aard der zaak, dat de onderneming niet eensklaps eene suiker-productie van 60 miljoen Ned. ponden zal verkrijgen, maar dat daartoe eenige jaren noodig zijn. Dit, echter, ontnemt niets aan de deugdelijkheid der dezerzijdsche raming. Is bijv. de omvangrijkheid der onderneming eerst zooverre gevorderd, dat er slechts 20 miljoen ponden suiker of minder worden verkregen, dan zal daartoe evenredig minder van het maatschappelijk kapitaal besteed zijn, maar over het besteede gedeelte zal, te zijner tijd, evenzoo wel ongeveer 13 à 14 pct., plus 5 pct., bijeen 18, 19 pct., kunnen uitgekeerd worden, als ware er eensklaps met driemaal grooter deel van het maatschappelijk kapitaal, driemaal grooter productie verkregen...

§ 32. Ten opzichte van het dagloon, staven de becijferingen van het Rapport, dat 50 cents voldoende is als minimum; te meer nog, omdat de arbeidende bevolking, zoo als bij § 23 wordt aangewezen, in veel voordeeleriger toestand zal verkeerden, dan bij het Rapport wordt voorondersteld, en zij gewis ook beterkoop in hare behoeften zal kunnen voorzien, dan het geval zou kunnen zijn onder de tegenwoordige ongunstige omstandigheden, waarin nijverheid en handel in Suriname verkeerden: de 50 cents dagloon, welke aan den breeden zoom der aan te voeren bevolking wordt toegedacht, zal een loon daarstellen, evenredig aan den arbeid, dien zij zal hebben te verrigten en toereikende voor hare behoeften, zoo als die zullen zijn in Suriname, als de onderneming tot stand komt.

Dat aan de zich thans in Suriname bevindende Portugesche

arbeiders van 75 cents tot f 1.50 per dag wordt betaald en dat slaven gereedelijk worden gehuurd tegen f 1 à f 1.25 per dag, benevens voeding, is enkel het gevolg, dat er in Suriname gebrek is aan arbeidende handen en eene der groote redenen, dat de voortbrenging van stapel-producten er achteruitgaat, in stede van vooruit. De onderneming stelt zich voor daarin te voorzien door toevoer van arbeidende handen.

§ 33. De som bij de dezerzijdsche raming uitgetrokken voor kosten van vestiging der immigranten en voor aanbouw van publieke gebouwen, wordt bij het rapport niet toereikende geacht. Gewis zou die som dat niet zijn, als er sprake ware van immigratie van andere gezinnen dan dezulke, die door handenarbeid in hunne behoeften moeten voorzien en als er paleizen moesten worden opgericht. Maar dat is het geval niet. Wilde deze bedenking enig gewigt hebben, dan moest zij gestaafd worden door eene berekening, aantoonende hoeveel méér dan twee millioen gulden bij vestiging, op de wijze als de aard der zaak medebrengt, zouden noodig zijn.

§ 34. In hoeverre de beschouwing van het Rapport juist zij, ten opzichte der dezerzijds geraamde som, voor "*frais de défrichement des champs sucrières*" werd reeds eenigzins besproken bij § 31. Hier zij daaraan nog toegevoegd, dat bij het rapport omtrent deze quaestie — als bij uitnemendheid van lokalen aard — moest zijn uiteengezet en becijferd, hoeveel meer dan een millioen gulden noodig te achten zij, wanneer de onderneming op beraden wijze wordt ten uitvoer gelegd. De zaak is, dat het Rapport niet schijnt te onderscheiden, tusschen kosten van aanleg en kosten van beplanting, en met het oog op den tegenwoordigen toestand, waarin de Surinaamsche nijverheid verkeert, aanneemt, dat ten behoeve der geraamde suiker-productie, door de onderneming veel meer arbeidsloon voor aanleg zal moeten ten koste gelegd worden, dan zij, met de middelen die haar ten dienste zullen staan, zal behoeven; terwijl bovendien bij het Rapport niet is in het oog gehouden (gelijk reeds bij § 31 wordt aangemerkt) dat een groot aantal akkers van verlaten plantaadjen, met betrek-

kelijk weinig kosten en in betrekkelijk korten tijd, voor de aanplant van suikerriet zullen zijn geschikt te maken.

§ 35. „Met der tijd” wanneer de bevolking der kolonie aanmerkelijk toegenomen zal zijn, mogen de productie van potasch en olien wat te beteekenen hebben, die zich intuschen veel daarvan voorstelt, zal zich deerlijk misleid kunnen zien, dus luidt het Rapport al verder. Wordt ook hier niet wederom voorbijgezien dat ondernemingen, te beschikken hebbende over een groot kapitaal, den tijd, als het ware, ter zijde stellen. Wat in den tegenwoordigen toestand van Suriname onuitvoerlijk moge zijn te achten, zal door eene onderneming als de ontworpen, gemakkelijk en met voordeel te doen zijn. Kapitaal, groot kapitaal, is een zeer vermogende hefboom.

§ 36. Dat de tabaks-cultuur tegenwoordig mislukt, bewijst niet dat zij ook zal mislukken, als de ontworpen onderneming er zich op toelegt. Wat zou in den tegenwoordigen toestand van Suriname kunnen gelukken? Evenmin doet het iets ter zake, dat de opbrengst van koffij- en katoen-aanplanting tegenwoordig naauwelijks de kosten dekt. De vraag is: of de bodem van Suriname voor deze cultures geschikt zij en of er deze cultures — mits ondernomen met voldoende kapitaal en handen, en met aanwending van al de hulpmiddelen van den nieuweren tijd — met voordeel zijn te ondernemen, ja - dan neen. — Een ontkennend betoog van de zijde van het lokaal-Gouvernement, ware gewis eene verrassende bijdrage tot de kennis van het voortbrengende vermogen van Suriname.

§ 37. Volgens het Rapport zou de voortbrenging van tabak, koffij en katoen, aan de suiker-voortbrenging handen moeten onttrekken, en zal, bij gevolg, de laatstgenoemde cultuur minder product opleveren, naar gelang de eerstgenoemden meer zouden geven. Dit is wederom eene van die menigvuldige bedenkingen, welke bij het Rapport worden geopperd, omdat daarbij steeds de tegenwoordige toestand voor oogen is gehouden. Het is de aandacht ontgaan, *eensdeels*, dat slechts *bij wege van minimum* bij het ontwerp gesproken wordt van aanvoer van immigranten ten beloope

van het dubbeltal der tegenwoordige bevolking, en dat het doel is een stroom van landverhuizing naar Suriname in het leven te roepen; *anderdeels*, dat volgens de raming van de uitkomsten der suiker-cultuur, om eene productie te verkrijgen van 60 millioen Ned. ponden suiker, niet geheel het maatschappelijk kapitaal, maar slechts $\frac{1}{3}$ er van aan de suiker-cultuur behoeft dienstbaar gemaakt te worden; zoodat bij de onderneming nog $\frac{2}{3}$ van het maatschappelijk kapitaal beschikbaar zoude zijn, om aangewend te worden tot andere cultures; *ten derde*, dat bij het ontwerp eene raming der uitkomsten van suiker-bereiding is gevoegd, niet omdat bij de onderneming het voornemen zou bestaan, al de eerst aan te voeren immigranten uitsluitend aan die cultuur te wijden, maar enkel bij wege van *compte simulé*, en omdat de lasten en baten aan de suiker-bereiding eigen, geacht werden het meest bekend te zijn bij hen, welke het ontwerp hadden te waarderen; het is integendeel het voornemen zooveel de grond, de menschen en tijdelijke omstandigheden dat zullen toelaten, de cultuur van alle stapel-producten in evenredige mate te ondernemen.

§ 38. Ook wordt bij het rapport gewezen op het gewigt van het persoonlijk belang van individuele grondeigenaren, in tegenstelling „van het beheer en bestier door tusschenpersonen, ten behoeve eener kolossale maatschappij.” Voorzeker is het persoonlijk belang van grondeigenaren, met den ijver en de behartiging daarmede gepaard, een groote prikkel tot landbouwmatische ontwikkeling; maar eene vermogende Maatschappij zal insgelijks een krachtige hefboom daartoe zijn, wanneer individuele kracht te kort schiet, en als het doel is, de ontgonnen velden wederom aan individuele krachten over te dragen; ja, er zijn meer redenen om te verwachten dat eene vermogende maatschappij, Suriname in een betrekkelijk korten tijd zal herscheppen tot een bloeiend en welvarend oord, dan dat enkel individuele krachten er ooit eenige merkbare verbetering voor de arbeidende, thans in slavernij verkeerende massa, zal kunnen tot stand brengen; er ooit eene voor het moederland voordeelige kolonie van zal kunnen

maken. Ten zij de tegenwoordige arbeidende bevolking door immigratie op breede schaal in de minderheid gebragt worde en aan de spits der nijverheid komen ervaringrijke, wetenschappelijk gevormde mannen, die vrij van alle plaatselijke gewoonten en invloed, de natuurlijke hulpmiddelen van het land onbevangen waarden en aanzienlijke kapitalen gereed hebben: is er voor Suriname geen welvaart te verwachten, op gezonde grondslagen rustende. Zulk eene immigratie daar te stellen, de medewerking van zulke mannen te verwerven, over zulke groote kapitalen de beschikking te hebben, gaat het vermogen van individuele krachten te boven.

§ 39. Ondergeschikt aan deze bedenkingen, wordt nog bij het Rapport in het midden gebragt, dat uit het ontwerp niet zou blijken: „door wien de Maatschappij zou bestuurd worden.” Beantwoordt die vraag niet zich zelve? Ligt het niet in den aard der zaak, dat dit zal geschieden door een ligchaam van directeuren, bijgestaan door eenen secretaris en daaraan ondergeschikt personeel, en zoo deze bedenking moet te kennen geven, dat niet uitdrukkelijk genoemd worden de mannen, waaruit het ligchaam van directeuren zal bestaan, voegt dan niet dezerzijds de vraag: hoe het Rapport er toe komt, zich daarmede in te laten? Het ontwerp en bijlagen zal toch door Uwe Exc. niet aan den Gouverneur zijn gezonden, om een oordeel in te winnen omtrent de persoonlijkheid van mannen, hier te lande aanwezig, die nimmer een voet hebben gezet in Suriname!

§ 40. Eene tweede, even onbeduidende bedenking is deze, waarbij gevraagd wordt: hoe de millioenen zullen kunnen bijeengebragt worden, tegen waarborging van 5 pct. rente, als andere solide geldbelegging eenige procenten meerder rente oplevert. Zeer juist wordt daarop bij het Rapport geantwoord: in de verwachting van zeer ruime dividenden; maar, voegt het Rapport er bij, er zullen geene ruime dividenden zijn uit te keeren; integendeel, de onderneming zal verlies opleveren. En tot bewijs voor deze stelling, worden allerlei los daarheen geworpen bedenkingen aangevoerd, meerendeels ontleend

aan de tegenwoordige orde van zaken, welke het ontwerp ten doel heeft te *vervangen*.

§ 41. Eene derde min beduidende opmerking betreft het voornemen, bij het ontwerp aan den dag gelegd, om bekwaamheid en ervaring van elders dan Suriname, aan de onderneming te verbinden. — Voorzeker waren de verdiensten groot der mannen, die van Suriname gemaakt hebben *wat* het eenmaal geweest is; maar hier is de vraag: of het tegenwoordige blanke plantaadje-personeel (behoudens eenige uitzonderingen, welke gewis niet door de Maatschappij zouden worden afgewezen) op de hoogte is van den tijd, zoo wat betreft de ontblooting en ontginning van den grond, als de voortbrenging en verwerking der grondstoffen. Dezerzijds wordt dat betwijfeld. Er mogen in Suriname bekwaame mannen onder dat personeel zijn, zoo veelzijdig bekwaam als de Maatschappij er behoeft *en daarbij geschikt om met vrije arbeiders om te gaan*, zijn er gewis niet in voldoende getale. Trouwens, het meerendeel van het tegenwoordige blanke plantaadje-personeel is er ook van elders gekomen: waarom het dus euvel geduid, dat insgelijks bij het ontwerp er aan gedacht wordt, om de kennis, de vindingrijkheid, de voortvarendheid, den ruimen blik van elders te verkrijgen, aan de onderneming cijnbaar te maken?

§ 42. Verder wordt bij het Rapport ook nog als noodzakelijk voorgesteld, dat „de voornamen onder het personeel dat de Maatschappij zou behoeven,” in dubbelen getale, ja bij drietallen worden uitgezonden! Waarom? Worden er telkens 3 Gouverneurs, 3 Procureurs-Generaal, 3 Leger-Kommandanten door de Regering voor Suriname benoemd en derwaarts gezonden?... Immers neen.

§ 43. Vervolgens wordt, vermoedelijk ten einde met eenigen schijn van grond aan het Ontwerp „geringe kennis van den plaatselijken toestand en van hetgeen met immigratie gemoeid is” te kunnen ten laste leggen, eene zinsnede uit de toelichting in de Fransche taal (*exposé*) door midden gehakt en het tweede gedeelte vóórop gezet en bovendien verzwegen,

dat deze zinsnede betrekking heeft tot de „période de création.” Wordt die zinsnede gelezen, gelijk zij in het *exposé* staat, en er daarbij op gelet, dat zij dient tot *besluit* van hetgeen wordt aangevoerd ten opzichte van de *aanvankelijke* ten-uitvoer-legging van het ontwerp, dan is het duidelijk, dat er niets anders bij wordt te kennen gegeven, dan dat, na verloop van een drietal jaren, de *wording* der onderneming in vollen bloei zal kunnen verkeeren. Bedroevend, voorwaar, is het, dat in een Gouvernementeel rapport zulk een middel van bestrijding plaats mogt vinden! Zie hier de zinsnede, gelijk zij in het *exposé* voorkomt: „On ne saurait fixer avec exactitude le temps que durera cette *première* période. La durée dépendra du capital engagé et aussi de la capacité, de l'activité et des énergiques mesures du Directeur qui organisera la colonisation à Surinam; mais on peut admettre sans trop se hasarder, qu'au bout de trois ans la colonisation pourra être en pleine prospérité; à savoir, *une année* pour la prise de possession des terres et l'élaboration des plans; *une année* pour la réalisation des plans; *une année* pour l'établissement des émigrants.”

§ 44. Het rapport eindigt met deze regelen: „Wanneer echter de mogelijkheid gedacht kon worden, dat ieder arbeider 6600 kilo suiker zou opleveren, en alle baten door de adressanten afgeschetst, verkregen zouden worden, zoodat de Staat geen penning wegens zijne waarborging der rente zou wagen: zou het dan nog raadzaam kunnen zijn het ontwerp, aan te nemen?” En deze vraag wordt bij het rapport in ontkennenden zin beantwoord. Stelt dat niet zeer duidelijk in het licht, dat de waardering van het ontwerp niet onbevangen geschiedde? . . . „Wat toch” dus wordt, ook ten einde klem te geven aan het advies, om in geen geval het tot stand komen der onderneming van regeringswege te bevorderen, met zekeren angst, te dezer plaatse, bij het rapport uitgeroepen: „zou na afstand van alle verlaten plantaadjes en van 500 □ geogr. mijlen woesten grond en bosschen voor den Staat overblijven, immers zoo lang de nog overige afgelegene 1800 (2100) □ geogr.

mijlen onbekend zijn?" Wel, aan den Staat zou overblijven wat aan den Staat in Nederland is overgebleven: de *Souveriniteits-regten*; en die regten zouden juist door de bedrijvigheid der ontworpen onderneming voor den Staat veel en velerlei waarde verwerven, terwijl zij thans niets opbrengen, ja, jaarlijks eenige tonnen gouds aan de schatkist kosten uit de Oost-Indische baten. Ook zouden de 1800 (2100) □ geogr. mijlen onopgenomen grondgebied juist door de bedrijvigheid der onderneming "bekend" worden; ja, wel verre dat het tot stand komen der ontworpen onderneming het ontwerpen en daarstellen eener tweede zal in den weg zijn, laat zich op goede gronden veeleer denken, dat zij er meerdere zal in het leven roepen.

§ 45. Van "opoffering" der tegenwoordige vrije bevolking, van "tot broodeloosheid brengen" dezer bevolking, behoorde vooral geen sprake te zijn bij het waarden van Gouvernements-wege eener onderneming als de ontworpen. Immers zal juist dit deel der Surinaamsche bevolking de eerste en meeste voordeelen van de onderneming trekken. Het locale kapitaal, de locale bekwaamheid, de locale kennis en ervaring dezer bevolking, zal een gunstigen uitweg vinden bij de onderneming: de aard der zaak brengt dit mede. Hoe zou de onderneming er toe kunnen komen, plaatselijk kapitaal, plaatselijke bekwaamheid, kennis, ervaring af te wijzen; hoe zou dat alles niet beter gedijen, zoo er eene onderneming tot stand komt als de ontworpen? — Het Rapport, althans, voert niets aan ten betooge, dat eene onderneming *als de ontworpen*, met der daad eene ramp zoude zijn voor de "vrije bevolking." Wel staat er in dat "de bron van alle middel van bestaan in handen der onderneming zal zijn;" dat zij "de eenige landbezitster, fabrikante, en handelaarster zou worden;" maar dat dit werkelijk het geval zal wezen, wordt niet in het allerminst bij het Rapport aangetoond, en is, dezerzijds, uitdrukkelijk ontkend en breedvoerig tegengesproken bij § 23 hiervoren.

§ 46. Aan het slot van het Rapport, *pour la bonne bouche*,

wordt het ontwerp vergelijkenderwijze eene *Mississippi-Compagnie* genoemd. Na al hetgeen dezerzijds is voorgedragen is het onnoodig bij deze vergelijking stil te staan. Er bestaat even weinig overeenkomst tusschen het dezerzijdsche ontwerp en de *Mississippi-Compagnie*, als tusschen dat ontwerp en het stelsel, dat Suriname gebragt heeft in den toestand van verval, waarin deze kolonie thans verkeert. Er wordt dan ook bij het Rapport niets aangevoerd ter staving van de juistheid dezer vergelijking; iets, hetwelk te meer voegzaam ware geweest, omdat in de wijze, gelijk die vergelijking te berde wordt gebragt, er iets krenkends bij schijnt bedoeld te zijn. Voorshands zij er dezerzijds enkel op geantwoord: *comparaison n'est pas raison*.

§ 47. Na deze ontwikkeling der grieven, welke bij den ondergeteekende zijn ontstaan, ten gevolge der wijze waarop goede bedoelingen voor uitbreiding van algemeene welvaart, verbonden aan gepast eigenbelang, zijn miskend, en getracht is geworden het aangeboden ontwerp in een waas van kunstmatige ongerijmdheid te hullen, moet hij zich nog verstouten op de zonderlinge tegenspraak te wijzen, die er schijnt te bestaan tusschen de ingenomenheid, de belangstelling die Uwe Exc. aan al degenen betoonde die de eer hadden Uwe Exc. omtrent het ontwerp te onderhouden, en de koele afwijzing, ja geheele verwerping door Uwe Exc. op het eenvoudig ontvangen van een Rapport, dat veeleer is te beschouwen als de photographie der gedachten van een koortsachtig brein, dan als een Gouvernementeel document.

Uwe Exc. scheen bij den aanvang te gevoelen, dat werkelijk de tijd gekomen ware, om van Regeringswege doortastend te handelen ten behoeve der kolonie Suriname, welke niet enkel den Staat jaarlijks eenige tonnen gouds kost, terwijl zij voor de schatkist eene ruime bron van inkomsten moest zijn, maar ook voor ieder, die aan het hoofd is geplaatst van het Departement van Kolonien, met het oog op nog verhever zetel, eene *question brulante* was, en zij, die in eenige betrekking stonden tot de onderwerpelijke onderneming, ont-

vingen allen van Uwe Exc. den indruk, dat zij werden ontvangen als degenen die, naar goede beginselen, in overleg met de Regering, de gelegenheid wilden daarstellen, om den staat van kwijning en uitputting waarin Suriname verkeert, te doen vervangen door bloei en duurzame ontwikkeling, verbonden aan burger-regtelijke vrijheid en zedelijke beschaving. In dien zin verwachtte de ondergeteekende dan ook, dat het ontwerp was aanbevolen aan het oordeel van den Gouverneur van Suriname, en dat de consideratien en advies van dien hoogen staatsdienaar zouden bevatten de doorwrochte aanwijzing der middelen om het voorgestelde doel te bereiken, door gemeen overleg van den Staat met de ontworpen Maatschappij.

Bitter dus mogt de teleurstelling genoemd worden bij het ontwaren van de volslagen miskenning der grondbeginselen, van welke wordt uitgegaan, van de oppervlakkige waardering der stukken, die ingediend werden, en van de door niets geregtvaardigde, geheel ondoordachte voorstelling der te verkrijgen resultaten, die in geheel het Surinaamsche Rapport doorstralen.

Dat Rapport kon gewis bij Uwe Exc. niet de gunstige beschouwing uitwisschen, die Uwe Exc. bewoog omtrent de ingediende stukken het gevoelen in te winnen van den Gouverneur van Suriname; het zal voor Uwe Exc. enkel de *aanleiding* geweest zijn tot het nemen uwer afwijzende beschikking. Er zal, bij het kennis nemen van dat Rapport, bij Uwe Exc. aarzeling zijn ontstaan in het belang van den lande, om te kiezen tusschen het ingediende ontwerp en de te kennen gegeven bereidvaardigheid om dat in gemeen overleg met de Regering tot uitvoering te brengen, en het zoo veroordeelende Surinaamsche advies, en door Uwe Exc. zal bij dien strijd het adagium zijn gevolgd *in dubiis abstinere*. Maar is dit het geval, dan verzoekt de ondergeteekende:

dat eene Staats-commissie moge worden benoemd, zamengesteld voor een gedeelte uit mannen, vroeger te Suriname gevestigd, thans hier te lande aanwezig; voor een ander gedeelte uit mannen, bedreven in omvang-

rijke industriële aangelegenheden, en voor een derde gedeelte uit wetenschappelijke staathuishoudkundigen: voor welke hij het ingediende ontwerp moge verdedigen en die dan Uwe Excell. zullen kunnen voorlichten omtrent de wijze, waarop de gedane voorstellen uitvoerbaar zijn, en, in verband met de inzichten en plannen der Regering omtrent Suriname, in 's lands belang een onderwerp van onderhandeling zoude behooren te worden.

Langs dien weg zal de vrucht van veel studie, zal de tijd, door vele uitstekende en aanzienlijke personen aan het ontwerp toegewijd, nuttig gedijen en de vaderlandslievende burger zich een steunpunt zien voorbehouden bij het Opperbestuur, als hij zich beijvert het aanwenden van particulier beleid en kapitaal in 's Rijks kolonien te bevorderen. De ondergeteekende vertrouwt te meer, dat het Uwe Exc. zal behagen dit verzoek in welwillende overweging te nemen, vermits, in zooverre de bedenkingen, bij het Surinaamsche Rapport voorgedragen, van eenen aard zijn om geacht te mogen worden in eenige gedeeltelijke aanmerking te moeten komen, van af den aanvang dat de zaak is aanhangig gemaakt, zoowel schriftelijk als mondeling, aan Uwe Exc. was te kennen gegeven, dat in gemeenschappelijk overleg met de Regering, al die wijzigingen in het ontwerp te brengen waren, die de uitvoerbaarheid en het welgelukken zouden kunnen verzekeren.

Tevens brengt de ondergeteekende bij deze nog onder Uwer Exc. aandacht eene meer omstandige raming van vermoedelijke uitkomsten der ontworpen onderneming, met betrekking tot de suiker-bereiding, die hij zich verzekerd acht den toets eener onbevangen en bekwame, schoon naauwlettende kritiek, te kunnen doorstaan.

'S GRAVENHAGE,
8 Februarij, 1858.

VAN VLIET.

verouderde fabriek-inrigting, onevenredige verhouding tusschen de uitgestrektheid ontgonnen grond, de verwerking der voortbrenging van den grond, en de aanwezige werkbare handen (medebrengeude een staat van afmatting en uitputting voor de arbeidende bevolking, en gemis aan behoorlijke verdeeling van arbeid) geven dooreen 1100 Ned. ponden suiker per hoofd: zal dan niet bij eene onderneming, werkende op zeer groote schaal, met vrijen arbeid, de best mogelijke fabriek-inrigting en doordachte verdeeling van arbeid, minstens het dubbele worden verkregen? Dat betwistende, moest bij het Rapport aangetoond worden, dat de cultuur van stapel-producten op Suriname, de fabriek-inrigtingen en de fabriek-arbeid aldaar, den bekenden graad van volkomenheid schier genaderd zijn. Het tegendeel is echter algemeen bekend. Enkel door verstrooping der suiker aan boord, een gevolg van slechte fabricatie, wordt thans 10, 15 pct. van het product verloren. 100,000 kil. gewigt uit de fabriek afgescheept, leveren, bij aankomst in Europa, slechts 90 à 85,000 kil. gewigt op *).

Eene commissie uit de „voornaamste“ administrateurs te Paramaribo, in 1845 door den toenmaligen Gouverneur ELIAS benoemd, uitte het gevoelen „dat het geen tegen-spraak leed, dat door de suppressie van den fabriek-arbeid, „een derde gedeelte meer suiker-riet (velden) zou kunnen „onderhouden worden (verslag der Staats-commissie, bl. 61).“ Een der leden van de commissie uit administrateurs, de Heer ZAAL, thans met der woon te Amsterdam gevestigd, gaf te kennen (verslag bl. 315), dat „een plantaadje, die nu 400 „vaten suiker maakt, alsdan 600 vaten suiker zou kunnen „maken, en wanneer men daarbij voegt 50 pct., die men door „verbeterde fabricage zal bekomen, dan zoude eene plantaadje

*) VAN SIPPENSTEIJN zegt daaromtrent in zijne *Beschrijving van Suriname* (1854, Gebr. VAN CLEEF), bl. 209: „Het verlies aan melasse, die nu gedurende de zeereis moet worden uitgepompt, bedraagt zeker $\frac{1}{10}$ van het ruwe gewigt der suiker. Door eene betere bereiding, zou veel minder melasse verkregen en door de drooging van de suiker, de nu weggepompte melasse, verzameld kunnen worden.“

„van 400 vaten derhalve 900 vaten suiker moeten opleveren.”

De heer Roux, oud lid in den Kolonialen Raad te Paramaribo, een der zeer weinige mannen welke door de Staats-commissie, als bij uitstek deskundig, zijn gehoord, raamt de uitkomsten van het „centralisatiestelsel” op 50 pct. vermeerdering van product (verslag, bl. 300, antwoord op vraag 41). „Onder het centralisatie-stelsel,” dus sprak de heer Roux tot de Staats-commissie, „zal eene veel grootere uitgestrekt-
heid gronds met suiker-riet kunnen beplant worden, en zullen alle werkbare negers, in ieder geval veel meer dan
thans, tot den landbouw gebruikt worden. Een en ander
zal zonder twijfel de productie der kolonie (van 30 à 32
millioen oude ponden suiker) tot 45 à 50 millioen oude
ponden suiker doen stijgen.”

Bij die gelegenheid werd gedacht aan veel minder omvangrijke herschepping der industriële huishouding van Suriname, als die het tot stand brengen der dezerzijds ontworpen onderneming moet medebrengen. Er is toch bij het „centralisatie-stelsel” in het geheel geen sprake van, dat op het veld en in de fabriek *enkel mannelijke handen-arbeid* zal aangewend worden, noch van immigratie op zóó breede schaal, dat de tegenwoordige arbeidende bevolking te Suriname in de minderheid zou komen. Gewis, dus, is dezerzijds gebleven binnen de grenzen der gematigdheid, bij raming van 100 pct. vermeerdering wegens grondstof en fabricatie te zamen, als uitkomst eener onderneming gelijk de ontworpen, welke noodwendig evenzeer moet leiden tot de meest mogelijke verbetering als tot uitbreiding der cultuur van suikerriet, evenzeer tot de meest mogelijke vermeerdering van hoeveelheid als tot verbetering van hoedanigheid der te verkrijgen suiker, evenzeer tot de meest mogelijke bezuiniging van kosten van voortbrenging, als tot besparing van handen-arbeid. Bij het Rapport moge dat ontkend worden, maar bloote ontkenning, hoe stout ook geuit, bewijst niet bij industriële aangelegenheden.

§ 29. De verdere geldelijke beschouwingen in het Rapport

moeten verkeerd zijn opgenomen in de bij het Departement van Kolonien er uit gemaakte „Nota.” Om suikerriet te planten en te oogsten is op Suriname, het eene jaar door het andere, hoogstens noodig 9 maanden arbeid per werkbaren man en per jaar. Derhalve moet de raming van vermoedelijke uitkomsten eener onderneming tot suiker-bereiding, slechts belast worden met het beloop van 9 maanden arbeidsloon, wegens planten en oogsten van het riet. Evenwel wordt ook dat, volgens de ministeriele Nota, bij het Rapport tegengesproken.

Dat van de Portugezen, nu in Suriname aanwezig, thans geen 9 maanden arbeid op de plantaadjen verkregen wordt, bewijst niets. Zij maken thans slechts eene zeer kleine minderheid uit, te midden van een op slaven-arbeid gegronden maatschappelijken toestand; maar aangenomen dat van de immigranten, dooreen, slechts 9 maanden arbeid per jaar te verkrijgen ware, en dat de aanplant en oogst van suikerriet 12 maanden arbeid per jaar vereischte, zou daarom op de raming der vermoedelijke uitkomsten eener onderneming tot suiker-bereiding, de begrooting der suiker-productie, „zoo al niet met 25 pct., toch met 15 pct.” moeten verminderd worden? Volstrekt niet. Het zou enkel kunnen leiden tot deze becijfering: om dagelijks 10,000 arbeiders te hebben, dienen niet 30,000, maar 35,000 zielen aangevoerd en gevestigd te worden; dus moet gij, in plaats van 6 millioen gulden voor kosten van aanvoer, stellen 7 millioen; en in plaats van 2 millioen gulden voor daarstelling van woningen en andere kosten van vestiging, $2\frac{1}{2}$ millioen gulden; wijders dient ge voor arbeidsloon in het veld uit te trekken, in stede van 1,125,000 guldens, 1,406,250 gulden; dan wordt uw kapitaal, voor het suiker bereiden te bestemmen, niet $14\frac{1}{2}$ millioen gulden, maar 16 millioen gulden, en zal u dat kapitaal opleveren niet f 4,450,000 maar f 4,093,750, zoodat voor de aandeelhouders de uitkomst zou zijn deze: dat zij niet ontvangen 15 pct. dividend van het gestorte kapitaal, maar ongeveer 13 pct., uitmakende, met 5 pct. rente, niet 20 pct.,

250 man van de plantaadje *Catharina-Sophia*;

650 " hoofden van aan te voeren immigranten-gezinnen;

250 negers, te Paramaribo te huren;

100 bosch-negers; zoomede, dat er plaatselijke stoom-wa-
ter-molens, hout-zaag-molens, steen-bakkerijen, spoor-paden
enz. zullen worden opgericht en aangelegd (van het gedrukte
stuk § 11; zie *Ontwerp* enz. bij NIJHOFF uitgegeven, bl. 20 *).

De bijeengebragte ploegen arbeidende handen zouden,
naar gelang hunne werkzaamheden aan een plantaadje vol-
tooid waren, verplaatst worden naar den grond, bestemd voor
de tweede daar te stellen plantaadje, en zoo vervolgens. —
Zijn de plantaadjes alle gereed, dan zou er tot "onderhoud"
van de polder-werken en van de gebouwen voor deze ploeg-
gen arbeid zijn, en zullen zij daartoe uitnemend geoefend
wezen.

VERDEELING VAN DEN GROND.

2000 akkers grond met suiker-riet te beplanten;

2275 " " daartoe en tot andere einden in reserve;

175 " " voor polder en vaarsloten;

175 " " ten behoeve der arbeidende bevolking;

100 " " voor weide, moestuin en gebouwen;

275 " " voor kuip, timmer en brandhout.

5000 akkers.

NB. Aanleg tot kostgrond vervalt. Aan iedere arbeiders-woning wordt
een stuk (bewerkte) grond toegevoegd en ieder gezin voorziet zelf
in eigen behoefte; behoudens de onderlinge nering en bedrijf,
welke ontstaan zullen.

*) Voor den aankoop der noodige toestellen wordt geene som uitge-
trokken, omdat die toestellen, zoodra mogelijk, zullen worden overge-
daan aan particulieren, onder last van overeen te komen servituten,
ten dienste der onderneming, en inmiddels de rente er van — gelijk
later eventueel het beloop waarvoor het droogmalen, houtzagen, stee-
nen bakken, riet vervoeren enz. aan particulieren mogt worden uitbe-
steed — komt voor een gedeelte ten laste van den post: „kosten van algemeen
beheer. en voor een ander gedeelte ten laste der posten, waartoe elk
onderdeel van uitgaaf zal behooren.

AANTAL VASTE ARBEIDERS.

2000 akkers ontbloote grond vereischen bij bewerking *enkel* door mannelijke arbeidende handen, met inbegrip van 25 man tot fabriek-arbeid, naar de rede van 5 akkers, gemiddeld, per arbeider, dagelijks: 400 man.

NB. Bij slaven-arbeid, dat is: de *veld*-arbeid ook van vrouwen, ook van onwillige, ook van ziekelijke en zonder aanwending van eenig hulpmiddel van den tegenwoordigen tijd, wordt gemiddeld verkregen: bearbeiding van 3 à 4 akkers per werkbaren man.

KOSTEN VAN DAARSTELLING.

Voor den aanbouw van 400 arbeiders-woningen	
à f 100 de woning	f 40,000
Voor evenredig aandeel in de oprigting van	
publieke gebouwen: ziekenhuizen, gemeente-	
huizen, scholen, kerken, enz. enz.: $\frac{1}{10}$ van	
100/m.	10,000
Voor stoom-toestellen met molengebouw, kook-	
huis, smederijen enz.	180,000 *)
Voor stukken stoom-toestel in reserve . . .	25,000
Voor evenredig aandeel in een centraal distil-	
leer-huis: $\frac{1}{10}$ van 50/m	5,000
Voor timmer- en kuiploodsen	2,500
Voor het boren van putten en voor regen-	
waterbakken	10,000
Voor loossluizen en voor onderaardsche water-	
loozing (drainage)	15,000
Voor timmer-, kuip- en veld-gereedschap . .	5,000
Voor 12 suiker-riet ponten	15,000
Voor 1 tentboot, 2 tentponten en 3 lastdragers	5,000
Transporteren	f 312,500

*) Vermoedelijk zal één stoom-toestel met molen-gebouw enz. voldoende zijn, om 2000 akkers riet te verwerken (zie blz. 51), en alzoo de kosten van daarstelling, alsmede die van tractementen, van onderhoud en van brandstof, aanzienlijk minder belooopen, dan geraamd werd.

Transport . . .	f 312,500
Voor loodsen tot berging van tras, hout en steenkolen; voor wachthuis, koe-, schapen-, varkensstal, hoender- en duiven-hok enz. . .	15,000
Voor magazijn tot berging van voorraad . . .	1,000
Voor woonhuis van den directeur. . .	f 7,500
Voor woonhuis van den ingenieur . . .	2,500
Voor woonhuis van ondergeschikt Eur. personeel	5,000
	f 15,000
Voor aankoop van vee	15,000
Voor ontblooten, bepalderen en beplanten van 2000 akkers grond: 24 maanden arbeidsloon aan 900 man (zijnde het arbeidsloon van 350 man, begrepen in de bovenstaande begrootingen der verschillende werken, waaraan deze 350 man bestemd zijn te arbeiden); dus 900 man, à 50 cents daags, gedurende 24 maanden	270,000
Voor tractementen over 24 maanden, volgens de onderstaande raming daarvan	33,300
Voor den aanvoer van 400 gezinnen — man, vrouw en kind — 3 personen à f 200 de persoon, dooreen	240,000
Voor 24 maanden rente van f 150,000 voor kosten van aanvoer van 250 emigrantengezinnen ten dienste van den aanleg der onderneming.	15,000
Voor tegenspoed en voor onvoorziene uitgaven.	20,700
Voor rente-gemis: 12 maanden over 750/m.	37,500
	f 975,000
In mindering: voor netto opbrengst der rietaanplanting over 24 maanden.	150,000
	f 825,000

NB. De bestaande riet-aanplanting der plantadje *Catharina Sophia* wordt onderhouden en naar mate er nieuwe grond is ontbloot en bepalderd, wordt onmiddellijk riet bijgeplant, waartoe wordt gebruik gemaakt van een gedeelte van het riet der voorhanden aanplant.

JAARLIJKSCH E RENTE, ONDERHOUD, TRACTEMENTEN
EN ARBEIDSLOON.

Rente over 825/m.	f 41,250
Voor onderhoud der stoom-toestellen	
7½ pct. over f 150,000	f 11,250 *)
Voor onderhoud der gebouwen 2½ pct.	
over f 100,000.	2,500
Voor onderhoud der regen-bakken en	
loos-sluizen 1 pct. over f 25/m.	250
Voor onderhoud der vaartuigen.	1,250
Voor onderhoud van timmer-, kuip-	
en veld-gereedschappen.	<i>pro memorie.</i>
	f 15,250

NB. Ieder arbeider ontvangt bij zijne vestiging
het noodige gereedschap: in het onder-
houd daarvan voorziet hij zelf.

Tractement voor den Directeur : . . .	f 4,000
" " " Onder-ingenieur	2,000
" van ondergeschikt Eur. per-	
soneel: 1 man à f 1,250	1,250
1 " " 1,200	1,200
2 " " 1,000	2,000
2 " " 850	1,700
2 " " 800	1,600
2 " " 750	1,500
2 " " 700	1,400
	f 16,650 †)

Arbeidsloon: 350 man à 50 cents daags	f 52,500
" 50 " " f 1 "	15,000
	67,500

Voor zieken-verpleging f 2½ per hoofd: over	
1200 hoofden	3,000
Voor steenkolen, 1,400,000 k°. à f 20 de 1000 k°.	28,000 §)
Voor kantoor-behoeften	1,350
	f 173,000

*) Zie de noot aan den voet van bl. 48.

†) Zie de noot aan den voet van bl. 48.

§) Zie de noot aan den voet van bl. 48.

PRODUCTIE.

Van 2000 akkers, met suikerriet beplant, worden, bij aanwending der velerlei hulpmiddelen van den nieuweren tijd, jaarlijks afgemalen 1500 akkers. Het riet van 1500 akkers zal, bij bewerking met de best mogelijke toestellen, den eenen oogst door den anderen geven, per akker: 4 okshoofden suiker, van k°. 500 ieder; derhalve gemiddeld 2000 k°. per akker. Bij bewerking, zoo als die thans geschiedt wordt, op goed bevolkte plantaadjen, gemiddeld verkregen per akker: $2\frac{1}{2}$ okshoofd van k°. 600. Na de verbeterde bewerking, worden de okshoofden geschat k°. 500 te zullen wegen omdat het product van betere hoedanigheid zullende zijn, geene stroopdeelen zal inhouden.

K°. 2000 per akker over 10 + 1500 akkers k°. 30,000,000	
" 30,000,000 à f 14 netto de k°. 100 . . .	f 4,200,000
Rum en melasse 5 pct.	210,000
	<u>f 4,410,000</u>
Kosten van <i>algemeen beheer</i> 10 pct.	420,000

RECAPITULATIE.

Jaarlijksche opbrengst	f 4,410,000
" lasten: 10 + f 173,000 f 1,730,000	
" kosten van algemeen beheer	420,000
	<u>2,150,000</u>
" winst	2,260,000
Kapitaal-rekening 10 + f 825,000	8,250,000
Dividend: ruim 13 pct., plus 5 pct. = 18 pct.	
Kosten van productie: f 7 de k°. 100.	

NB. Wegens voortbrenging van koffij, katoen, cacao, tabak, olien, potasch en andere stapel-producten wordt, bij onderneming op breede schaal, evenredig gelijke uitkomst verkregen.

's GRAVENHAGE, 19 Maart 1858.

**Aan den Heere Minister van Staat, Minister van
Koloniën.**

Excellentie!

Den 8 Februarij jl., zeer weinige dagen nadat het voorloopig verslag wegens het onderzoek der Tweede Kamer, omtrent de wets-voordragten tot afschaffing van de slavernij in de West-Indien, was bekend geworden, had de ondergeteekende de eer, aan het toenmalige hoofd van het Departement van Koloniën, in te dienen eene memorie van beantwoording der Surinaamsche Nota, gevoegd geweest bij Zijner Excell. besluit dd. 16 October 1857; bij het slot van welke memorie, onder overlegging van eene meer omstandige raming van vermoedelijke uitkomsten der ontworpen onderneming, met betrekking tot de suiker-bereiding, wordt verzocht:

„dat eene Staats-commissie moge worden benoemd, zamen-
gesteld voor een gedeelte uit mannen vroeger te Suriname
gevestigd, thans hier te lande aanwezig; voor een ander
gedeelte uit mannen, bedreven in omvangrijke industriële
aangelegenheden: voor een derde gedeelte uit wetenschap-
pelijke staathuishoudkundigen; voor welke de onderge-
teekende het ingediende ontwerp moge verdedigen, en

die aan Zijne Excell. zouden kunnen voorlichten, omtrent de wijze waarop de gedane voorstellen uitvoerbaar zijn, en in verband met de inzichten en plannen der Regering omtrent Suriname, in 's lands belang een onderwerp van onderhandeling zouden behooren te worden."

Deze Memorie onafgedaan gebleven zijnde, zij het den ondergeteekende vergund, bij deze er de welwillende aandacht van Uwe Excell. voor in te roepen. — Tevens heeft hij de eer, Uwe Excell. mede te deelen, dat de teleurstelling dezerzijds van wege het Departement van Kolonien ondervonden geworden, zoo mede de laatstelijk plaats gegrepen geld-crisis er toe hebben geleid, dat het thans de taak is van den ondergeteekende, om in overleg met de heeren Mrs. FABER VAN RIEMSDIJK en JAC. WERTHEIM, als consulenten, de bezwaren, van de zijde der Regering kenbaar gemaakt, uit den weg te ruimen.

Hetwelk doende, enz.

VAN VLIET.

